

UV VÄST RAPPORT 2009:35

ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING OCH KOMPLETTERANDE FÖRUNDERÖKNING

Nyupptäckt gravfält i Kungsbacka

Gravfält från järnålder och boplatslämningar från
brons- och järnålder vid Ysby Svartemosse

Halland, Vallda socken, Ysby 3:26, RAÅ 1 och 334

Petra Nordin

UV VÄST RAPPORT 2009:35

ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING OCH KOMPLETTERANDE FÖRUNDERÖKNING

Nyupptäckt gravfält i Kungsbacka

Gravfält från järnålder och boplatslämningar från

brons- och järnålder vid Ysby Svartemosse

Halland, Vallda socken, fastighet Ysby 3:26, fornlämning 1 och 334

Petra Nordin

Riksantikvarieämbetets arkeologiska uppdragsverksamhet

UV Väst

Kvarnbygatan 12

431 34 Mölndal

Tel.: 010-480 81 90

Fax: 010-480 82 13

e-post: uvvast@raa.se

e-post: fornamn.efternamn@raa.se

www.arkeologiuu.se

© 2010 Riksantikvarieämbetet

UV Väst Rapport 2009:35

ISSN 1404-2029

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

Kartor är godkända från sekretessynpunkt för spridning.

Lantmäteriverket 2009-12-17. Dnr 601-2009/3324.

Bildredigering Staffan Hyll

Layout Lena Troedson

Omslag Birgitta Andersson rensar fram de centrala delarna av en anläggning som kan vara en skeppssättning (A600). Till höger syns stensättningen A601. Foto från sydväst: Petra Nordin.

Tryck/utskrift Intellecta Infolog, Göteborg 2010

Innehåll

Inledning	5
Topografi	5
Fornlämningsmiljö	8
Målsättningar och metod	9
Resultat för gravplatsen RAÄ Vallda 334	11
De nordhalländska gravplatserna	11
Anläggningarna på gravfältet	15
Resultat för boplatslämningarna RAÄ Vallda 1	23
Boplatsområde 1	23
Boplatsområde 2	23
Boplatsområde 3	23
Fynd	25
Utvärdering av förundersökningen	25
Sammanfattning av resultatet	28
Referenser	31
Administrativa uppgifter	32
Bilagor	33
Bilaga 1. Schaktplan och schaktbeskrivningar	33
Bilaga 2. Anläggningslista	37
Bilaga 3. Fyndlista	42
Bilaga 4. Vedartsanalys	45
Bilaga 5. ¹⁴ C-dateringar	47
Figurförteckning	50

Fig. 1. Utsnitt ur GSD-Sverigekartan med undersökningsplatsen angiven.

På uppdrag av Kungsbacka Lastbilscentral och enligt beslut fattat av länsstyrelsen i Hallands län har Riksantikvarieämbetets arkeologiska uppdragsverksamhet, UV, utfört en arkeologisk förundersökning och kompletterande förundersökning vid Klovsten i Kungsbacka kommun. Vid undersökningen återupptäcktes och avgränsades ett gravfält (RAÄ 334) samt boplatsslämningar (RAÄ 1). Gravplatsen har sannolikt brukats under äldre och yngre järnålder. I området med boplatsspår fanns härdar som daterats till brons- och järnålder samt ett fyndmaterial i flinta från neolitikum och metalltid

Inledning

Under sommaren 2009 har Riksantikvarieämbetet, arkeologiska uppdragsverksamheten (UV Väst) utfört särskild förundersökning och kompletterande förundersökning av fornlämningarna 1 och 334 i Vallda socken och Kungsbacka kommun. Undersökningen utfördes enligt beslut fattat av länsstyrelsen i Hallands län. Arbetet genomfördes på uppdrag av AB Lastbilscentralen i Kungsbacka som har för avsikt att i området med fornlämningarna anlägga ett deponi- och återvinningsområde.

Två neolitiska yxor har tidigare registrerats som lösfynd inom fornlämningen RAÄ 1 i Vallda socken. I sydsluttningen ned mot Ysby Svartemosse dokumenterades i januari månad i år vid en arkeologisk utredning inom miljön boplatsslämningar i form av gropar, härdar, stolphål och kulturlager. I miljön fanns ett fyndmaterial i form av artefakter i flinta och fragment av keramik. Därtill dokumenterades en tidigare okänd grav på platsen. Detta var en flack, rundad och sex meter i diameter stor stensättning (Nordin 2009).

Vid sommarens förundersökning kunde tidigt konstateras att den vid utredningen påträffade stensättningen utgjorde en gravanläggning i en större gravplats. I miljön finns en forntida gravplats som utifrån en bedömning av anläggningarnas art och yttre form med stor sannolikhet brukats i äldre och yngre järnåldern. Kring gravplatsen dokumenterades i tre områden olika spår av forntida bosättning. Förundersökningarnas syfte var att klargöra fornlämningarnas art, utbredning och sannolika ålder.

Topografi

Exploateringsområdet är beläget i nordligaste Halland och västra delen av Kungsbacka kommun. Platsens namn är Klovsten och området är beläget på gränsen mellan de tre socknarna Tölö, Vallda och Kungsbacka. Den återupptäckta gravplatsen ligger liksom boplatsslämningarna på en nord-sydligt orienterad ås som i norr och nordväst inringas av bergsryggen Varlaberg. I öster vidtar den så kallade Kungsbackaskogen och även i detta väderstreck avgränsas området av höga berg. Åsen med gravfältet och boplatsten slutar åt söder svagt ned mot kärr- och våtmarken som numera kallas Ysby Svartemosse.

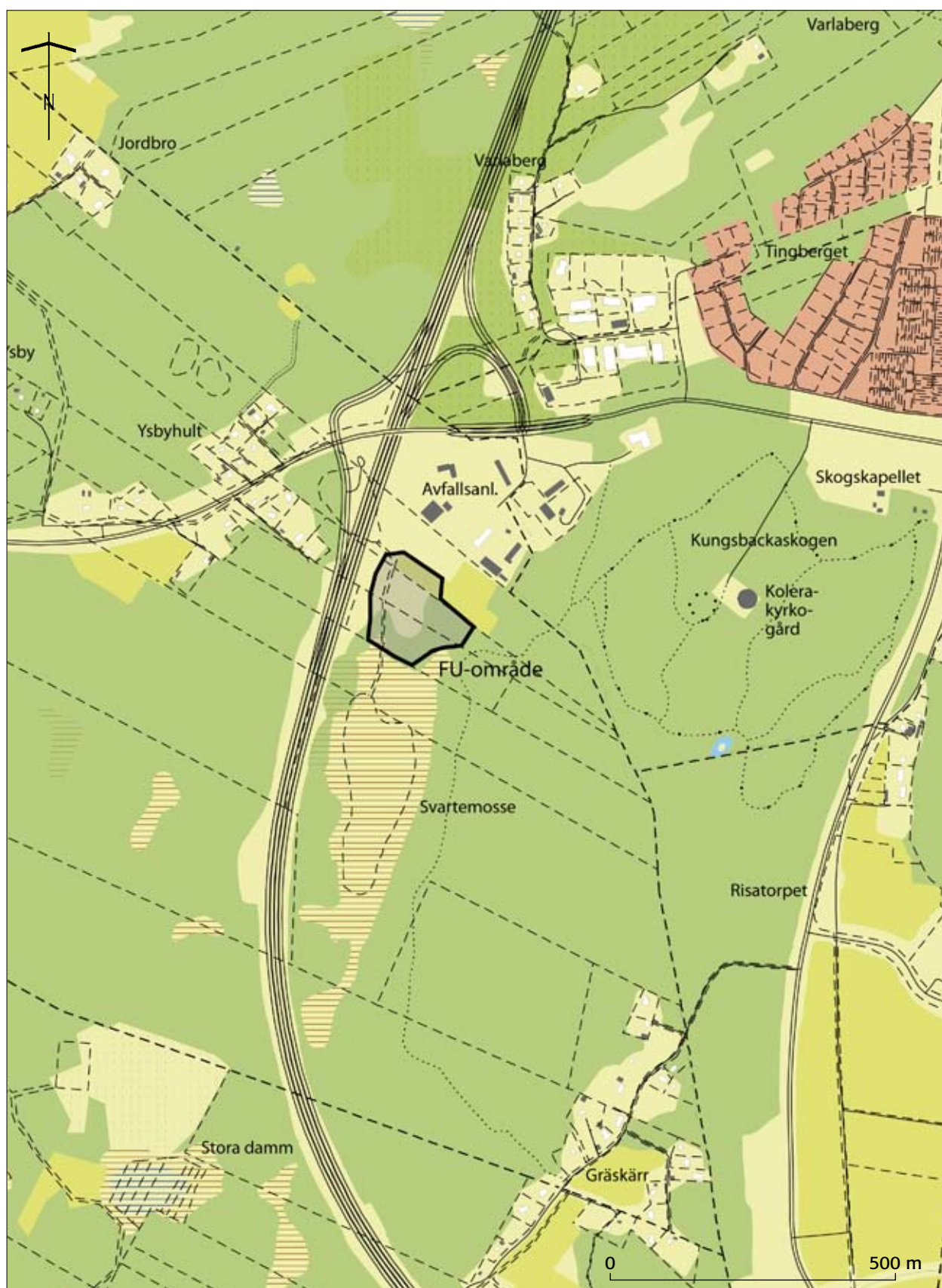

Fig. 3. Utsnitt ur Fastighetskartan, blad 6B 5e med förundersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inom exploateringsområdet finns skogsbeklädd bergsterräng i öster, åkermark i norr samt kärr- och mossmark i söder. I den nordöstra delen av området med åkermark har matjorden till stora delar schaktats av. De upplagda massorna bildade när förundersökningarna påbörjades en hög och bred jordvall som avgränsar förundersökningsområdet mot det högre bergspartiet i nordost. Hela åsen samt sluttningen ned mot mossen i söder var vid förundersökningen beklädd med mycket tät sly av buskar, enstaka träd och högt gräs.

Inför den kompletterande förundersökningen röjdes ytan i så stor utsträckning som möjligt. Över åsen och genom fornlämningsområdet löper i öst-västlig riktning en kraftledningsgata och två stora stolpfundament är resta i gravfältet. I väster avgränsas området av motorvägen.

Fornlämningsmiljö

Fornlämningarna är belägna på gården Ysbys utmark i Vallda socken. Både Ysby (Österby) och Klovsten nämns i historiska källor så sent som under 1500-talets senare del. En översiktlig analys av det historiska kartmaterialet visar att det inte funnits några gårdslämningar i form av byggnader inom förundersökningsområdet. Området har varit utmark och nyttjats för betesdrift. Den äldre vägen mellan Vallda och Kungsbacka har passerat vid Klovsten. Sven Peter Bexell beskrev i början av 1800-talet utsikten från Ysbybergen: ”Då man ankommande ifrån Kungsbacka nalkas Walda och ifrån Ysbybergen överser socknen, så erbjuder sig en lika täck som omväxlande utsikt. Här ser man Walda högar och på dessa Walda kyrkoby” (Bexell 1931, s. 558). Han nämner dock inget som antyder att han kände till det nu påträffade gravfältet med resta stenar vid Ysby Svartemosse. Gravfältet hade sannolikt redan då sedan århundraden fallit i glömska.

En bit norr om det förundersökta området finns Tingberget och den breda åsen Varlaplatån. Invid Varla äldre bytomt finns ett gravfält (RAÄ Tölö 6:1 och Tölö 6:2) som idag omfattar 19 stensättningar och en rest sten. Stensättningarnas storlek varierar mellan 4 och 11 meter i diameter. Gravfältet är beläget invid en våtmark som benämns Lillemosse. På bergskrönet norr om förundersökningsområdet finns också ett antal mer ensamliggande gravmonument. Dessa stensättningar är i allmänhet fem till sex meter stora i diameter och ligger i krönlägen.

I Varla bytomt har man vid arkeologiska undersökningar dokumenterat bebyggelselämningar från förhistorisk tid och medeltid. Bland dessa fanns en stor hall från yngsta vikingatid (Lundqvist & Schaller Åhrberg 1998). Några kilometer väster om det återupptäckta gravfältet ligger Vallda by med medeltida anor. År 2007 undersöktes en medeltida byggnad nordväst om Vallda bys inägor (Rosén 2008).

Vid en slutundersökning 2005 dokumenterades avtrycken efter en stavkyrka, tidigkristna gravar och en skeppssättning på en plåt invid Tölö kyrka (Artelius & Nordin 2007). Platsen med lämningar från järnålder och tidig medeltid är belägen två kilometer nordost om det aktuella förundersökningsområdet.

Fig. 4. Utsnitt ur FMIS. Området med de aktuella fornlämningsarna är inringat, och RAÄ 334 är markerad med orange prick. Norr är uppåt. Ej skalenlig.

I området kring RAÄ 1 och RAÄ 334 finns också exempel på att depåfynd påträffats. Vid Vallda Svartemosse har åtta senneolitiska skäror påträffats och boplatslämningar från brons- och järnålder dokumenterats (Gerding 1994, Strömberg 2001, Nordin 2008). Väster om RAÄ 1 och 334 dokumenterades vid Vallda Trekant boplatslämningar från neolitisk tid och äldre järnålder (Ängeby 2004). Vid förundersökning på en bergshöjd nordväst om Vallda by upptäcktes år 2007 en stor gravfältsmiljö (Ängeby 2007).

I ett vidare landskapsperspektiv är förundersökningsområdet beläget på Onsalahalvöns nordöstra del, på en nivå av 30 till 35 meter över havet. I äldre stenålder har området utgjort en långsträckt ö i en inre skärgård. I brons- och järnålder låg fornlämningsmiljön invid en sjö. En kilometer söder om miljön finns idag Kungsbackafjorden.

Målsättningar och metod

Förundersökningens syfte var att utifrån rådande kunskap om den forntida boplaten (RAÄ Vallda 1) fastställa dennas karaktär, ålder, utbredning, sammansättning och bevarandestatus. Syftet var också att ta reda på om det fanns fler gravar än stensättningen (RAÄ 334) i fornlämningsmiljön. Givetvis kom upptäckten av flera stensättningar att tydligt påverka förundersökningens utformning. Frågeställningarna som uppställdes inför förundersökningen kan därför sammanfattas enligt följande:

- Hur stor utbredning hade det fyndförande lager med material från äldre mesolitikum som påträffats i åkermarken i norr?
- Fanns det några påtagliga bosättningsspår från mesolitikum?
- Hur stor utbredning hade området med anläggningar som härdar och gropar i den sydöstra delen av miljön? Vilken period representerade anläggningarna? Fanns det anläggningar i stratifierade skikt?
- Fanns det ytterligare bosättningsspår på sandområdet i den sydvästra delen av fornlämningsmiljön?
- Fanns det fler gravar i miljön?

En liten grävmaskin användes för att ta upp schakt, som grävdes ned till alven och breddades där anläggningar fanns. Ett urval anläggningar av boplatsskarakteristik undersöktes. Avsikten var att samla in material för vedertagsanalys och åtföljande naturvetenskaplig datering. Målet var även att få en preliminär uppfattning om vilka kategorier av arkeologiska lämningar som definitivt skulle komma att beröras av det framtida arbetsföretaget och exploateringen.

Som nämnts påträffades vid förundersökningen flera gravmonument. Platsen innehöll en mycket sammansatt miljö med ett välbevarat gravfält och spår av boplatser från flera perioder. I samråd med länsstyrelsen beslutades därför om utökad förundersökning av miljön. Målet med den kompletterande undersökningen var att fysiskt avgränsa gravfältsmiljön och därigenom söka fastslå hur många gravar som skulle komma att beröras av en exploatering.

Stensättningarnas utbredning avgränsades grovt med hjälp av grävmaskinen. Anläggningarna på gravfältets östra del omges av stenfri sand, medan de på den västra sidan är belägna i lerinblandad stenfri sand och lera. Efter avgränsning i plan rensades små ytor (stickprov) fram i varje anläggning för att generellt kunna göra en bedömning av anläggningarnas fyllning och konstruktion. Eftersom inte hela gravfältet frilades vid förundersökningstillfället, måste den generella tolkningen av anläggningarnas status som finns redovisade i den här rapporten ses som preliminära bedömningar. Det är först vid en slutundersökning som de enskilda objekten friläggs helt och kan bedömas i sin helhet. Det gäller såväl tolkningen av konstruktionsdetaljer i överbyggnader som gravskick på gravfältet.

Förundersökningsområdet upptog en yta av drygt 20 000 kvadratmeter. Målet var att cirka 6000 kvadratmeter skulle undersökas genom att parallella sökschakt drogs genom miljön på var tionde meter. Sammanlagt frilades en yta av 770 kvadratmeter. Vid den kompletterande förundersökningen av gravfältsmiljön upptogs 1300 kvadratmeter – detta för att söka efter ytterligare okända flacka monument och kullfallna stenar. Totalt upptogs en yta av 2070 kvadratmeter. Totalt frilades alltså cirka 10 procent av de två hektaren.

Schakt, anläggningar och fynd mättes in med GPS. Shape-filer över gravmiljön och digitala foton av anläggningar finns att ladda hem från vår webbplats intill rapporten (http://www.arkeologiuv.se/cms/arkeologiuv/publikationer/rapporter/uv_vast/uv_vast_rapport_2009.html). Materialet har lagrats i ett intrasisprojekt på RAÄ UV Väst i Mölndal.

Resultat för gravplatsen RAÄ Vallda 334

De nordhalländska gravplatserna

Vid den arkeologiska förundersökningen upptäcktes att den vid utredningen i januari påträffade stensättningen var belägen i en större gravfältsmiljö från järnåldern. Gravfältet har nu fått benämningen RAÄ 334 i Vallda socken.

Vid förundersökningen påträffades tolv stensättningar varav en hade en spetsoval form. Förutom ytterligare en oval stensättning, har övriga stensättningar rundad form. Vidare fanns fyra kullfallna stenar som med stor sannolikhet stått resta i miljön som gravmarkeringar. Till detta kom tre stenkretsar. Bland de bortåt hundra kantställda stenar och klumpstenar som fanns på åsen kan också gömma sig ytterligare gravar. Nämnas bör också ett fyrkantigt stenblock och 12 stenpackningar som endast observerades i schakten. De senare kunde dock av tidsskäl inte avgränsas i samband med förundersökningen. Inget av de påträffade monumenten har heller undersökts i sin helhet.

Vid den arkeologiska utredningen hade som redan nämnts en rund, i diameter sex meter stor övertorvad stensättning påträffats (Nordin 2009). Graven var helt täckt av ett matjordstäck och framträdde först vid schaktning i miljön. Med utgångspunkt från stensättningen söktes miljön igenom efter flera gravar. Cirka 40 meter rakt söder om det vid utredningen påträffade stensättningen dokumenterades tidigt en stor omkullfallen sten i en rundad stenpackning. Stenen har troligtvis stått rest i en grop norr om stenpackningen. Invid den avlånga stenen fanns flera kantställda klumpstenar. I en grop några meter söder om den kullfallna stenen och stenpackningen påträffades ett keramikkräsl och en bit järnslag. Successivt påträffades sedan vid förundersökningen ytterligare ett antal gravmonument i de former och till det antal som angivits ovan. Snart stod det klart att gravfältsmiljön vid Ysby Svartemosse är stor och omfattande. På grund av sitt utmarksläge på åsen har miljön förskonats från större sentida förstörelse. De vetenskapliga förutsättningarna inför en arkeologisk slutundersökning torde därför vara mycket goda

I nordligaste Halland finns flera stora och komplexa gravfältsmiljöer från främst järnålder. Bland dessa kan det riksrekanta och i förhållande till Ysby Svartemosse närbelägna gravfältet i Li vid Fjärås Bräcka och de söderöver belägna miljöerna vid Korsgata i Träslöv och vid Sannagård i Vinberg nämnas. Av forskningen kring regionens gravplatser från järnålder framgår att dessa kan indelas i några kategorier när det gäller form, innehåll, kronologisk utveckling och läge i kulturlandskapet (jfr Arbman 1954, Arterlius 2000, Lundqvist 1998, Strömberg 2005). Den undersökta miljön vid Ysby Svartemosse kan därför placeras i en kultur- och forskningshistorisk tradition och kontext.

Gravfältet verkar höra till en grupp av större begravningsmiljöer som etablerades i Halland under yngre romersk järnålder. Gravplatserna finns såväl på åsar som i lågt neddragna lägen i sluttningar. Goda exempel i nordligaste Halland finns i Torpa Dala, i Össlöv och vid redan nämnda Li i

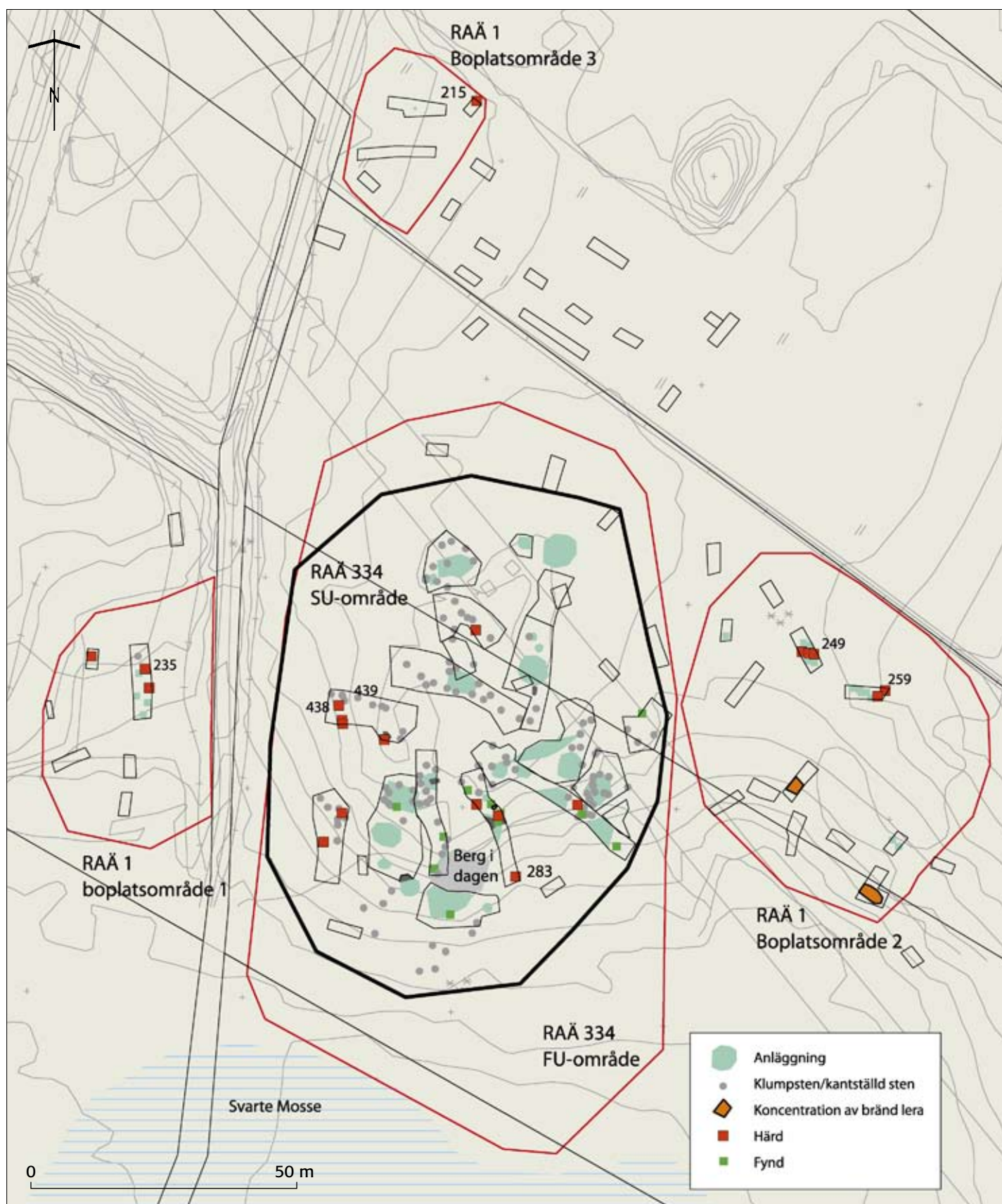

Fig. 5. Schaktplan med gravfältsmiljö och boplatssområde 1–3. Skala 1:1000.

Fig. 6. På bilden syns en tidigare rest sten (T298). Stenen ligger på stensättningen A299 som i sin tur är omgiven av kantställda klumpstenar. Foto: Petra Nordin.

Fjärås. Gemensamt för miljöerna är just att de är sammansatta när det gäller typer av gravar. Främst förekommer resta stenar, runda stensättningar och högar. I närheten av miljöerna finns ofta monument från bronsåldern. Ett belysande exempel på en sådan miljö är Jättahögen i Värö med sina stora högar och många resta stenar. De har också en brukningsperiod som består i att de, som nämnts, anlagts i romersk järnålder och sedan rimligen inte överges innan kristenhetens idéer och ideologi etablerat sig i bygderna. Så ser också dateringsbilden ut från miljöerna (jfr Artelius 2000).

I romersk järnålder skedde en omorientering av begravningsplatsernas lokalisering och form i det halländska landskapet och i de kommande perioderna blir det två typer av gravplatser som växer fram. Den första kategorin består av sådana miljöer som nämndes ovan och till vilka gravplatsen vid Ysby Svartemosse torde höra, och vid sidan av dessa miljöer fanns också platser som kan benämnas som små gårdsgravfält med några få oftast runda stensättningar. Dateringar från gravar i båda dessa kategorier av gravfält grupperar sig återkommande i två fält – i yngre romersk järnålder och vended- till vikingatid (Artelius 2000, s.78 ff).

Frånvaron av äldre typer av monument som rösen, samt att gravfältet har en kombination av resta stenar, mindre stensättningar, klumpstenar, stenkretsar och fallna stenar kan ligga till grund för en preliminär bedömning av gravfältets ålder och bruksperiod. Rimligen bör miljön, som angavs ovan, höra till den kategori av komplexa gravplatser som etablerats i yngre romersk järnålder. Samtidigt kan man inte alls utesluta att det i miljön också kan förekomma äldre gravar i form av till exempel urnebrandgropar.

Fig. 7. Anläggningsplan över gravfältet. Skala 1:500.

Anläggningarna på gravfältet

Vid förundersökningen dokumenterades ett stort antal anläggningar i miljön. De har tolkats som tolv stensättningar, fyra kullfallna stenar, tre stenkretsar (1,5–2,3 meter stora), ett fyrkantigt stenblock och minst hundra kantställda stenar (upp till 1 meter höga) och klumpstenar. Som tidigare nämnts har anläggningarna endast grovt avgränsats med hjälp av grävmaskin. Sedan har små ytor rensats fram som stickprov för att ytligt bedöma fyllningen i stensättningarna. Beskrivningarna nedan bör ses som preliminära bedömningar. Ytterligare ett dussintal stenpackningar observerades i schakten. Sannolikt kan även några av dessa vara spår av gravar. Ingen grav har grävts ut eller daterats på naturvetenskapligt sätt. Till grund för bedömningen av gravfältets ålder ligger snarare resultaten från tidigare undersökningar av liknande miljöer.

A220, stensättning

Anläggningen är 3×2 meter stor i diameter, 0,15 meter hög och har i ytan rund till oval form. Stenpackningen består av i allmänhet 0,2–0,4 meter stora stenar lagda i ett skikt. Anläggningen är belägen på åsens krön och i lerjord. Den är skadad i söder av en recent nedgrävning

A221, stensättning

Anläggningen är cirka 6 meter stor i diameter, 0,15 meter hög och i ytan oregelbundet rund till formen. Stenpackningen består av 0,25 meter stora stenar lagda i ett skikt. Centralt är några, 0,35–0,40 meter i diameter stora, större stenar. Anläggningen är belägen på åsens krön och i lerjord (se fig. 8).

Fig. 8. Vy från sydväst över stensättningarna A362, A365, A457 och A221 på åsens krön. Till höger i bild syns den omkullfallna resta stenen T363. Foto: Johannes Nieminen.

T298, kullfallen rektangulär sten och A299, stensättning

Den tidigare resta och avlånga stenen är 2,20 meter lång, 0,6 meter bred, och 0,3 meter tjock, dock något avsmalnande i ena änden. Invid stenens fot i norr finns en grop, A10006. Det är troligt att stenen stått rest i gropen. Stenen var belägen på en stensättning, A299. Den centrala mittpackningen är 2,7 meter stor i diameter, 0,15 meter hög och har i ytan rundad till kvadratisk form. Stenpackningen består av i allmänhet 0,3 meter stora stenar lagda i ett skikt. Kring mittpackningen finns flera på kant ställda klumpstenar som bildar en ring (fig. 6).

A285, kruka och järnslag i en grop

Några meter söder om stensättningen påträffades i en grund grop ett keramikkrärl (IF286) och järnslag (IF10005). Anläggningen är belägen i sydsluttning och i sandjord. Krukans läge är utmärkt på figur 7.

T323, omkullfallen sten och A316, stensättning

Den tidigare resta stenens storlek är cirka 1,5 meter hög, 0,8 meter bred och rundad till formen. Stenen ligger i en 2,7 meter i diameter stor, samt 0,3 meter hög och rund stensättning. Stenpackningen består i allmänhet av 0,2 meter stora stenar. Anläggningen har ett svagt förhöjt och flerskiktat mittparti och omges av en kantkedja av i allmänhet 0,3 meter stora stenar. Den kullfallna stenen har förmodligen stått rest i stensättningen. Runt stensättningen finns flera på kant ställda och 0,6–0,7 meter höga klumpstenar. Monumentet är beläget i sydsluttningen ned mot mossen och i sandjord (fig. 9).

A362, stensättning och T363, omkullfallen sten

Stensättningen är cirka 5,5 meter stor i diameter, 0,2 meter hög och till formen rund. Fyllnadsmaterialet består i allmänhet av en mycket tät och flerskiktad stenpackning av 0,2–0,4 meter stora stenar. Någon meter söder om stensättningen är en avlång och till formen rundad sten som sannolikt har varit rest. Relationen mellan stensättningen och den omkullfallna stenen är dock oklar. Anläggningen är belägen i lerjord på åsens krön (fig. 8).

A365, stensättning

Stensättningen är 1,5 meter stor i diameter, cirka 0,15 meter hög, samt rund till formen. Stenpackningen består i allmänhet av 0,2–0,25 meter stora stenar i ett skikt. En större klumpsten (T364) finns i anläggningens västra del. Anläggningen är belägen i lerjord på åsens krön (fig. 8).

A443, stensättning

Stensättningen är cirka 5 (öst–väst)×3 (nord–syd) meter stor, cirka 0,2 meter hög, jordfylld och oval till formen. Fyllnadsmaterialet består av en flerskiktad stenpackning av 0,1–0,4 meter stora stenar. Stensättningen är omgiven av glest lagda 0,5 meter stora stenar. I den östra delen av anläggningen påträffades en stenpackning som kan vara en sekundär konstruktion (A454). Denna

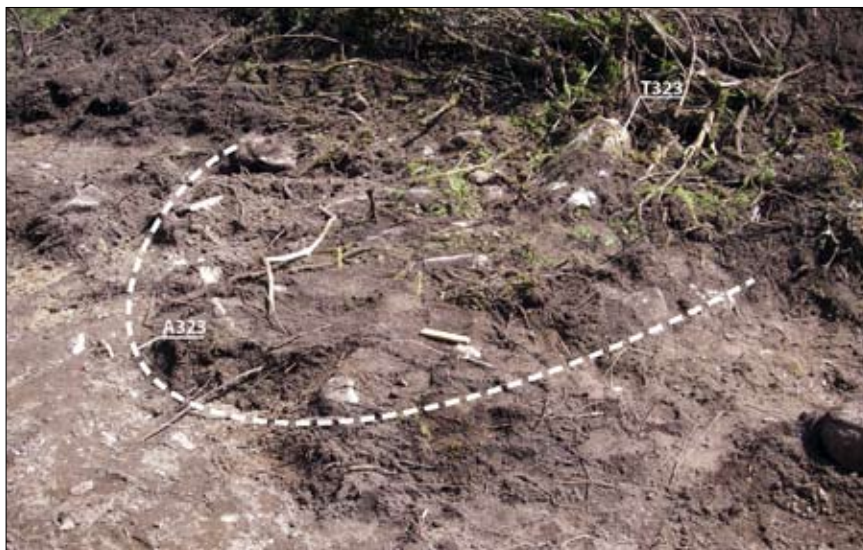

Fig. 9. Foto från söder på kullfallna stenen T323 i stensättningen A316. Foto: Petra Nordin.

Fig. 10. Stensättning A443 med stenpackningen A454 till höger i bild. Foto: Petra Nordin.

Fig. 11. Åsen mot sydväst och den spetsovala stensättningen. Foto: Johannes Nieminen.

är rund, 1,5 meter stor i diameter och består av 0,15–0,25 meter stora stenar. Invid stensättningen återfinns också en kullfallen klumpsten (fig. 10).

A457, stensättning

Stensättningen är cirka 1,5 meter stor i diameter, 0,15 meter hög och rund till formen. Fyllnadsmaterialet består av 0,2–0,5 meter stora stenar i ett skikt. Belägen i lerjord på åsens krön (fig. 8).

A600, spetsoval stensättning

Anläggningen är sannolikt en spetsovalt formad stensättning som är 16 meter lång (VSV–ONO) och som mest cirka 3 meter bred (NNV–SSO). Vid schaktningen framträdde vad som tolkats som konstruktionselement i en spetsoval stensättning (fig. 11 och omslagsbilden). A600 består av glest och på kant ställda stenar som är cirka 0,4–0,5 meter stora i diameter. Ingen inre stenpackning var synlig. Några av stenarna är sannolikt rubbade ur sitt läge. Två mindre och på kant stående stenar återfinns med cirka sex meters mellanrum centralt i anläggningen. Anläggningen återfinns på den sydöstra delen av krönet och är inte helt framrensad.

A601, stensättning/hög

Stensättningen/högen är fem meter stor i diameter, 0,5 meter hög och har rund form. Fyllnadsmaterialet består av jord samt en tät och flerskiktad packning av i allmänhet 0,1–0,4 meter stora stenar. Anläggningen är belägen i svag östsluttning och i sandjord (se omslagsbilden).

A603, stensättning

Stensättningen är fyra meter stor i diameter, 0,3 meter hög och till formen rund. Fyllnadsmaterialet består av en flerskiktad och jordfylld packning av 0,2–0,5 meter i diameter stora stenar. Vid framrensningen framträdde rester av en kantkedja i norr. Anläggningen är belägen i sydsluttning och i sandjord (fig. 12).

A604, stensättning

Stensättningen är två meter stor i diameter, 0,1 meter hög samt jordfylld och till formen rund. Fyllnadsmaterialet består av en gles packning av 0,2–0,5 meter stora stenar i ett skikt. Anläggningen är belägen i sandjord på åsens sydspets (fig. 12).

T428, omkullfallen sten

Stenen är en omkullfallen rest sten, cirka 1,5 meter lång, 0,4 meter bred och rundad till formen. Vid stenen påträffades en sotig nedgrävning, A429. Stenen har troligtvis markerat en grav.

A379, stenkrets

Stenkrets, 5,5 (N–S)×4,5 (Ö–V) meter stor och rektangulär till formen. Anläggningen består av kantställda stenar och klumpstenar som är 0,3–0,7

Fig. 12. Vy från nordväst mot våtmarken Svartemosse. I förgrunden syns den något välvda stensättningen A603. I bakgrunden skymtar den mindre stensättningen A604. Foto: Petra Nordin.

Fig. 13. Den kullfallna stenen T428 invid kolfärgningen A429. Foto: Petra Nordin.

Fig. 14. Stenkretsen A379. Foto: Petra Nordin.

meter höga. Centralt finns två kantställda stenar. Anläggningen är belägen i svag östsluttning och i sandjord (fig. 14).

A602, stenkrets

Stenkrets, 6 (N-S)×4 (Ö-V) meter stor, rektangulär till formen och bestående av 10 stycken 0,4–1,1 meter stora och i flera fall kantställda stenar. Två stenar står centralt inom kretsen (fig. 15).

A10073, stenkrets och T410, kvadratisk block

Anläggningen har vid förundersökningen tolkats som en rektangulär stenkrets som byggts kring ett närmast kvadratisk stenblock och en grop/stenlyft. Stenkretsen består av minst åtta kantställda klumpstenar som formar en 6 (Ö-V)×4 (N-S) meter stor rektangel. Centralt återfinns en stor kvadratisk, huggen sten (1×1 meter) och invid denna en grop, A423. Det är troligt att stenblocket stått i gropan. Anläggningen är belägen i lerig västsluttande mark (fig. 16).

De tolv stenpackningarna

Förutom de beskrivna anläggningarna observerades i förundersökningens schakt även stenpackningar som också kan vara gravar.

A295 är en stenpackning som formar ett brätte runt ett uppstickande flackt berg. Stenarna i brättet är i allmänhet cirka 0,2–0,25 meter stora. Vid framrensning av packningen påträffades keramik och metallida flintavslag. Sydväst om A295 finns en stenpackning som är cirka sex meter stor i diameter. Stenarna i packningen ser ut att ligga i ett skikt och de är cirka 0,3–0,5 meter stora. Packningen var synlig i den västra schaktkanten (S58).

A306 är en 3×2 meter stor och oregelbundet rundad stenpackning som är belägen direkt öster om den största resta omkullfallna stenen (T298) och invid stenpackningen A299. Packningen A306 består av 0,25–0,4 meter

*Fig. 15. Stenkretsen A602.
Foto: Petra Nordin.*

Fig. 16. Det kvadratiske stenblocket T410 invid en stenskodd grop (A423). Det är troligt att stenen har stått rest i gropen.
Foto: Birgitta Andersson.

Fig. 17. Delar av stenpackningen A313. Foto från norr: Petra Nordin.

Fig. 18. Stenpackningen A324.
Foto: Petra Nordin.

Fig. 19. Stenpackningen A606.
Anläggningen är belägen nedanför
åsen i sydost. Foto: Petra Nordin.

stora stenar. Anläggningen omges av på kant stående klumpstenar och är endast delvis synlig i schaktet.

A307 är en stenpackning som upptar en 6×2,5 meter stor yta i schaktet. Stenpackningen är inte helt avgränsad, men det är troligt att dess utbredning i plan kan uppskattas till cirka 6 meter i diameter. Den är rundad till formen. Packningen består av runda stenar som i allmänhet är 0,4–0,5 meter stora.

A313 är en cirka sex meter i diameter stor stenpackning som är belägen i en svag sluttning åt öster. Den består av 0,3–0,4 meter stora stenar (fig. 17).

A324 är en stenpackning som delvis schaktades fram. Packningens utbredning är cirka 1,5×2,5 meter stor och den består av stenar i storleken 0,25–0,4 meter (fig. 18).

A329 är en stenpackning i den södra delen av miljön. Den består av 0,3–0,4 meter stora stenar. Keramik påträffades i packningen. I den norra delen inmättes tre på kant ställda större stenar. De är 0,5–0,6 meter höga. A343 är en stenpackning i den södra delen av miljön invid en större, markfast sten. Packningen är 3,5 meter stor i diameter och rundad i formen.

A454 är en 2,5 meter stor och rundad stenpackning, som är belägen på/i stensättningen A443. Packningen består av 0,15–0,2 meter stora stenar. Invid packningen finns en stor vält sten. Anläggningen är störd av kraftledning.

A455 är en kvadratisk stenpackning som är 1,7 meter stor i diameter. Packningen består av 0,15–0,25 meter stora stenar.

A605 är en oregelbundet oval stenpackning. Dess utbredning är uppskattad till 8×6 meter. Packningen består av 0,2–0,5 meter stora stenar. I packningen påträffades keramik.

A606 är en 1,5 meter i diameter stor stenpackning som består av en enskiktad fyllning av stenar i storleken 0,3–0,6 meter (fig. 19).

Resultat för boplatslämningarna RAÄ Vallda 1

Inom exploateringsområdet avgränsades tre ytor med förhistoriska boplatslämningar. Ytorna fick naturligt nog beteckningarna 1–3.

Inom område 1, i sydvästra delen av exploateringsområdet, påträffades en yta med ett tiotal anläggningar som bestod av härdar och kokgropar. Inom område 2, beläget i sydost, dokumenterades stolphål, gropar, härdar och bränd lera i ett kulturlager. Inom område 3, beläget i den norra delen av förundersökningsområdet, återfanns i sluttningen ned mot bäcken längst i nordväst några härdar och ett diffust men kulturpåverkat lager. Kol ur härdar från de tre områdena har daterats. Resultaten visar att det finns lämningar från äldre och yngre bronsålder och från övergången till äldre järnålder vid mossen. En härd inom område 2, öster om gravplatsen, har daterats till folkvandringstid/vendeltid.

Förutom boplatserelaterade anläggningar gjordes fynd i form av avslag i flinta, bränd lera och keramik. Flintmaterialet har analyserats och merparten härrör från redskapstillverkning under metalltid. Det finns enstaka neolitiska attribut i materialet, främst från södra delen av förundersökningsområdet (boplatksområde 2). Keramiken från de tre ytorna är mycket fragmentarisk.

Boplatksområde 1

Vid förundersökningen påträffades ett tiotal anläggningar i den låglänta terrängen nordväst om Svartemosse. Härden A235 var belägen i sandig mark och kol från denna har daterats till perioden 850–750 före Kristus.

Boplatksområde 2

Öster om gravfältet är en plåtå med boplatserelaterade anläggningar. Vid såväl utredningen som förundersökningen dokumenterades lämningar i form av stolphål, gropar, rännor, kulturlager, härdar samt flinta och keramikfragment i schakten. Kol från två av härdarna har daterats. Härden A249, belägen i nordost har daterats till övergången mellan äldre och yngre bronsålder (1220–970 före Kristus). Härden A259 var belägen cirka 20 meter sydost om A249. Kol från anläggningen har daterats till perioden 430–650 efter Kristus. På plåtån finns möjligen chans att kartlägga byggnader.

Boplatksområde 3

I den odlade åkermarken i norra delen påträffades enstaka anläggningar. Ett kolbemängt kulturlager fanns i sluttningen ned mot bäcken i väster. Två härdar fanns i området. Härden A215 var belägen längst i norr och kol från denna har daterats till perioden 920–800 före Kristus. De fåtaliga anläggningarna dokumenterades och grävdes inom ramen för förundersökningen.

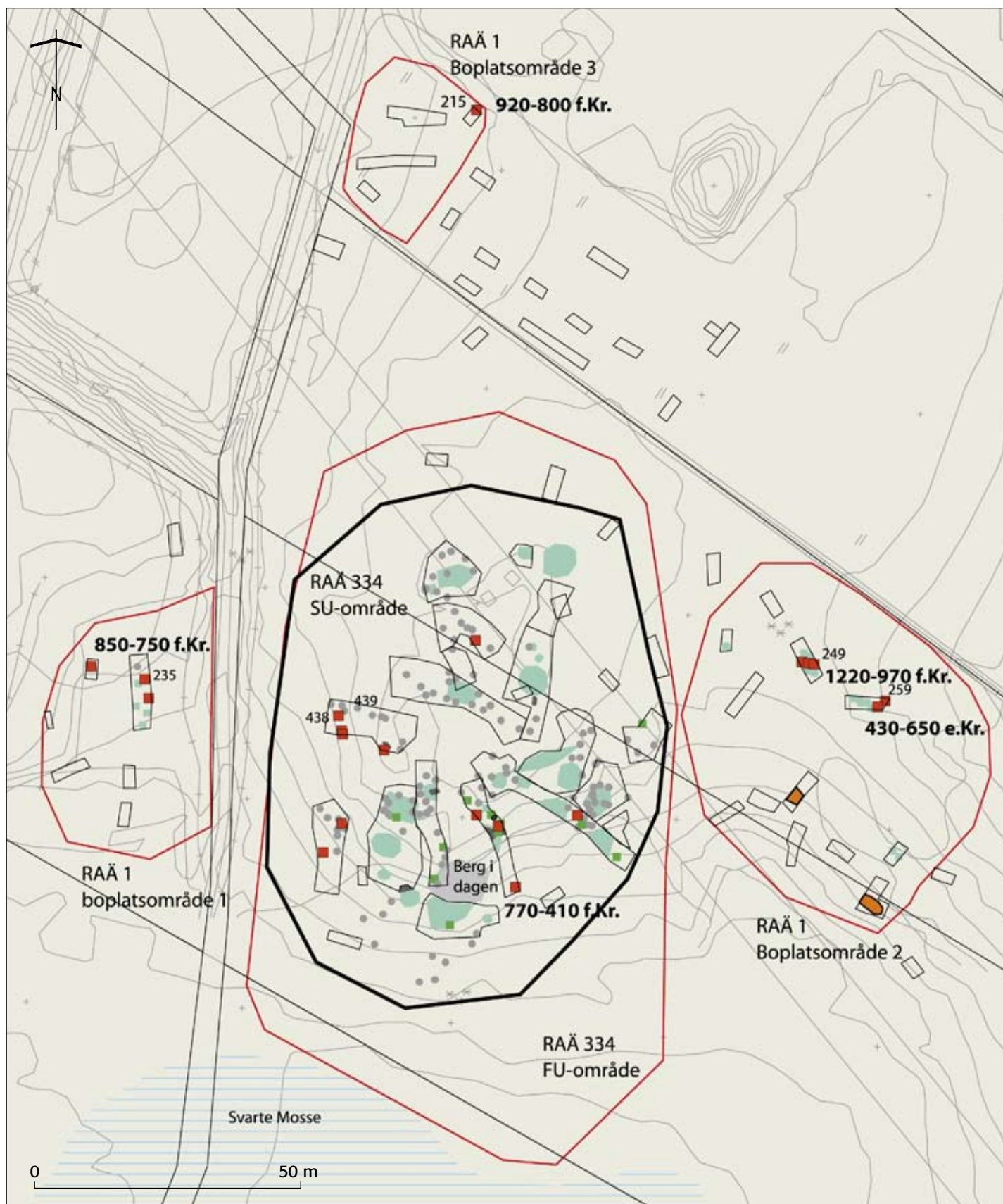

Fig. 20. Schaktplan som visar boplatssområde 1–3. De daterade anläggningarna är markerade på planen. Skala 1:1000.

Fynd

Vid förundersökningen registrerades 497 fynd fördelade på 81 fyndnummer. Merparten av fynden, cirka 60 procent, utgörs av 299 fragment av övrigt slagen flinta. Det metalltida avfallet dominerar helt klart, men det finns även spår av avfall från neolitisk tid. 54 flintavslag påträffades, varav fyra är neolitiska (bland annat ett yxavslag av slipad yxa) och 14 är metalltida. Fyra avslag uppvisar retusch. Tre avslag med inhak och en övrig kärna återfanns på bopplatsen RAÄ 1. Två knackstenar påträffades vid förundersökningen. Den ena framkom vid framrensning invid den spetsovala stensättningen A600 centralt på gravfältet. Den andra påträffades inom den norra delen av bopplatsen RAÄ 1.

Bland övriga fynd kan nämnas 37 fragment av keramik samt ett kärl (spjälkat gods i 85 delar). Kärlet (1F286) återfanns tillsammans med en bit järnslag (1F10005) i en grop (A285) söder om stensättning A299 på gravfältet RAÄ 334. En mynningsbit registrerades som ett lösfynd i sanden på den östra delen av gravfältet. Vid framrensning av ett brätte (A295) runt uppstickande berg, påträffades ett bottenfragment (rak botten) tillsammans med 12 metalltida flintavslag. I stenpackningarna A329 och A605, som är belägna på den södra delen av gravfältet, påträffades fyra fragment av keramik.

I ett kulturpåverkat lager inom boplatssområde 2 (RAÄ 1) observerades ett mycket fragmentariskt keramikmaterial (13 fragment) tillsammans med 21 fragment av bränd lera. Det kulturpåverkade lagrets utbredning har uppskattats till ungefär 15(Ö–V)×5(N–S) meter. A268 (koncentration av bränd lera) påträffades i detta lager, liksom de fyra neolitiska flintavslagen.

Utvärdering av förundersökningen

Vid förundersökningen av bopplatsen påträffades främst boplatsslämningar från brons- och järnålder. Vid den kompletterande förundersökningen på åsen påträffades en gravfältsmiljö. I stort sett kan man säga att vi fick svar på de frågor som vi ställt upp i förundersökningsplanen.

- *Hur stor utbredning har det fyndförande lagret med flintmaterialet från äldsta mesolitikum i åkermarken i norr (boplatssområde 3)? Kan vi finna någon form av bosättningsspår från denna tid?*

Vid förundersökningen påträffades inga mesolitiska flintor, utan huvudsakligen metallslagen flinta som kan relateras till boplotsaktiviteter från brons- och järnålder. Enstaka anläggningar och ett kol- och sotbemängt lager dokumenterades i åkern längst i nordväst (boplatssområde 3). En härd har med hjälp av ¹⁴C-metoden daterats till början av yngre bronsålder. De anläggningar som påträffades vid förundersökningen grävdes ut. Inga vidare antikvariska åtgärder behöver vidtas inom boplatssyta 3.

- *Hur stor utbredning har området med anläggningar i den sydöstra delen (boplatssområde 2)? Vilken tidsperiod representerar anläggningarna?*

Vid förundersökningen kunde området med boplatssanläggningar avgränsas. Här påträffades stolphål, gropar, härdar, rännor och kulturlager. Kol

från två härdar inom ytan har ^{14}C -daterats till äldre bronsålderns slut respektive folkvandringstid – övergången mellan folkvandringstid och vendeltid. Kulturlagret i söder med koncentrationer av bränd lera har ännu inte daterats.

- *Kan vi finna bosättningsspår på sandområden i den sydvästra delen av fornlämningen (boplatssområde 1)?*

Vid förundersökningen upptäcktes ett område med härdar och troliga kokgropar (de är ännu inte grävda) i den sydvästra delen av fornlämningen. Området avgränsades vid förundersökningen och benämns boplatssområde 1 i rapporten. En härd på boplatssområdet har ^{14}C -daterats till yngre bronsålder.

- *Kan det finnas fler stensättningar (förutom den vid utredningen nyupptäckta stensättningen Vallda 334) inom förundersökningsområdet?*

Vid förundersökningen påträffades en kullfallen rest sten över en stensättning, resta stenar/klumpstenar, stenpackningar och brätten runt berg. Därför behövde vi utföra en kompletterande förundersökning. Vid den kompletterande förundersökningen upptäckte vi och avgränsade ett helt gravfält. Gravfältet fick benämningen RAÄ 334 i Vallda socken. Gravarna är varken helt framrensade eller vetenskapligt daterade. Gravfältet

Fig. 21. *Vy över åsen med gravfältet och boplatssområde 1–2. I förgrunden pågår arbetet med att staka ut ett skyddsområde runt fornlämningarna. Foto: Johannes Nieminen.*

Fig. 22. Plan över fornlämningsområdet som omges av ett tio meter brett skyddsområde. Skala 1:2000.

anlades troligtvis i yngre romersk järnålder. Detta utesluter inte att gravar från andra tidsperioder också kan finnas på åsen. Man kan inte heller utesluta att det finns äldre boplatsslämningar under gravfältet.

Inför att Lastbilscentralen ska starta sin exploatering i området utanför gravfältet och boplatsten har UV Väst hjälpt till att sätta upp ett skyddsområde runt fornlämningarna. En korridor på 10 meter runt det sammanhängande grav- och boplatsskomplexet stakades ut med hjälp av käppar. Vid utsättningen konstaterades också att den del av gårdesgården som ligger i direkt anslutning till boplatsens gräns i nordost inte kan tas bort innan boplatsten har varit föremål för en arkeologisk undersökning.

Sammanfattning av resultatet

Vid förundersökningen påträffades, avgränsades och dokumenterades en sammansatt gravfältsmiljö som sannolikt till största delen bör knytas till järnålder. Dessutom påträffades och dokumenterades olika kategorier av boplatsslämningar från främst brons- och järnålder inom tre åtskilda ytor.

Gravplatsen har inte tidigare varit känd. Miljön utbreder sig över krönet och i sluttningarna av en låglänt ås som omges av våtmarker och högre bergsområden. Gravfältet är med sina typer av anläggningar – där allt från stensättningar i olika former till högar, resta stenar och klumpstenar förekommer – av en kategori som i denna del av landet kan betraktas som bygdegravfält från andra hälften av järnåldern. Möjligen finns också äldre urnegravar. Fyndet av ett keramikkrärl som ställts ned i marken antyder detta, men sannolikt skall urnan sättas i samband med monumenten. Gravfältet vid Ysby Svartemosse påminner därför till form och sammansättning om sådana stora miljöer som i norra Halland bland annat finns i Li vid Fjärås Bräcka och vid den så kallade Korsgatan i Träslöv. Miljön i Ysby Svartemosse är dock till utbredningen mindre än dessa miljöer.

Gravplatsen har en utbredning över ett knappt 100 (N–S)×75 (Ö–V) meter stort område som återfinns på en låg åsrygg och dess sluttningssområden. Vid förundersökningen dokumenterades sammanlagt fjorton gravanläggningar. Av dessa kan tolv anläggningar i arkeologisk mening beskrivas som stensättningar, varav tio stycken var runda, ett var ovalformat och ett hade spetsoval form (se ovan). De övriga fyra gravmarkeringarna utgjordes av resta stenar och av dessa återfanns två invid stensättningar, och möjligen skall de två senare därför ses som element i stensättningarna. Ytterligare tre stenkretsar dokumenterades vid förundersökningen. Till detta kommer att det i schakten på tolv platser påträffades stenpackningar som också kan ha utgjort gravar.

En naturlig fråga är hur man utifrån resultaten av förundersökningen kan göra en uppskattning om hur många gravar som finns bevarade och som kan beröras av en arkeologisk slutundersökning. För att göra en sådan uppskattning är det nödvändigt att lite närmare betrakta de kategorier av anläggningar som förekom på platsen.

Som framgått av beskrivningarna ovan är den vanligaste, och ovan mark tydligt synliga anläggningstypen, de tio rundade stensättningar som finns på åsen och i dess sluttningar. De är i allmänhet små, men av planerna framgår att även enstaka större som en förmodat spetsoval och sexton meter lång stensättning finns. Några av stensättningarna är jordfyllda, vilket antyder att de i dåtiden säkerligen framstått som mindre gravhögar. Man kan alltså mena att några av monumenten i den forntida situationen snarare tett sig som högar än som stensättningar (Tore Artelius, muntligen). En följd av detta förhållande är att man, i relation till forskningstraditionen i ämnet, kan förvänta sig större mängder fynd i monumentens fyllnadslager. I regel påträffas långt mer artefakter i gravhögars fyllning än i stensättningar. Antalet artefakter som påträffas vid framrensning av monument kan också relateras till hur intensivt ett gravfält har åternyttjats. Oftast ses en ökad tendens att finna söndergrävda (äldre) gravar nedanför åsens krön. Att förstå anläggningarnas karaktär är alltså avgörande för hur man skall kunna beräkna tidsåtgång inför en arkeologisk slutundersökning.

Även om det kan förekomma att gravläggningar skett i urnor som placerats direkt i marken, så finns det därmed ingen anledning att mena att alla de hundra klumpstenar som finns på åsen skulle utmärka enskilda gravar. Snarare bör man tänka sig att de ofta kantställda klumpstenarna i många fall har ett sammanhang med varandra och därmed snarare utgör konstruktionselement i större monument än separata gravstenar. Man bör också tänka sig att merparten klumpstenar faktiskt är alldeles naturligt förekommande på platsen.

Annorlunda förhåller det sig med de fyra större resta stenar som påträffades. Som framgått påträffades två av dessa kullfallna invid stensättningar. Stenarna har dessutom en långsmal och "flisliknande" form som förekommer på flera gravplatser från järnålder i nordligaste Halland. Här kan man bland annat nämna gravfältet vid Össlöv och återigen Li i Fjärås som lämplig jämförelse. När det gäller de större resta stenarna råder alltså ingen tvekan om att de utmärker gravläggningar. Samtidigt kan man notera att resultaten visar att stenarna brukats för att markera enskilda gravar, men sannolikt är de också konstruktionselement i större monument – de har placerats i och invid stensättningar och de kan också utgöra delar av spetsovala stensättningar och kretsar vars utbredning vi ännu inte känner till.

Av speciell karaktär är också de tolv stenpackningar som påträffades i sökschakten. Om de markerar enskilda gravar och helt enkelt är diminutivt formade stensättningar eller är delar av andra större strukturer är inte avgjort. Någon klarhet i denna fråga kunde inte skapas inom ramen för förundersökningen.

Såväl resta stenar som stensättningar och inte minst stenpackningar påträffades på sådant vis att de inte alls framträdde ovan markytan innan schaktningarna påbörjades. Det kan finnas fler gravar bevarade under skogsförnan på åsen än de som påvisades vid förundersökningen. Innebörden blir att det är svårt att avgöra antalet gravar i miljön, vilket i sin tur betyder att det också är svårt att tydligt uppskatta tidsåtgången vid en slutundersökning. På

den östra delen av gravfältet återfinns anläggningarna i sandjord. Här påträffades de flesta stensättningarna och stenpackningarna vid schaktningen. På den västra delen, som sluttar svagt ner mot en utdikad bäck i väster, upptäcktes inga stensättningar. Här påträffades mer spridda kantställda stenar/klumpstenar och kolfärgningar i anslutning till den gulbruna leran.

När det gäller de tre ytorna med spår av boplatsskarakter i form av anläggningar som härdar, gropar och stolphål, så är givetvis dessa anläggningars relation till begravningsmiljön mycket intressant. Man kan notera att merparten av boplatsslämningarna sannolikt hör till ett äldre tidsavsnitt än gravplatsen. Från de tre ytorna finns dateringar till bronsålder och förklaringarna till detta kan ha två orsaker. Det kan givetvis ha funnits en boplatss på den sandiga åsen redan under bronsålder och de påträffade strukturerna utgör i så fall rudiment av en sådan miljö. Det kan dock inte heller uteslutas att det bland de många gravmonumenten också ryms inslag från äldre tider. Det är ett känt faktum i Västsverige att många av de gravplatser som etableras i framskriden järnålder just anläggs i äldre begravningsmiljöer. I mellersta Halland finns det till exempel ett återkommande mönster i att man i vikingatid återbrukar de då redan åldriga stora högarna från bronsålder.

Bland dateringarna från boplatsslämningarna finns också ett exempel på en datering till folkvandringstid/vendeltid, som därmed hamnar i vad som är gravplatsens bruksperiod. De flesta undersökningar av gravplatser som företagits har i arkeologihistorisk och metodisk mening mest berört gravmonument. I långt mindre grad har man haft möjlighet att vid undersökningar utreda den helhet som begravningsmiljön utgjorde i forntiden. Vid en slutundersökning ges möjlighet att utveckla kunskaperna om Hallands forntida begravningsstraditioner. Endast 30 stycken (det vill säga 4 procent) av de 730 ovan mark synliga monumenten i Fjäre härad i norra Halland är utgrävda. De till antalet mest dominerande gravtyperna utgörs av drygt 300 stensättningar och nästan lika många resta stenar. De resterande 100 monumenten utgörs av domarringar, högar och rösen (Strömberg 2005, s.111 ff). En väl genomförd slutundersökning har med andra ord en stor potential för att vidga vår relativt begränsade kunskap om järnåldersgravfälten i den centralbygdsliknande miljön runt Kungsbackafjorden.

Genom att det förutom gravar vid Ysby Svartemosse förmodligen också finns bevarade spår av andra rituella aktiviteter som förekommit ges här en mycket stor möjlighet att på vetenskapligt vis utveckla kunskaperna om Hallands forntida kultplatser.

Referenser

- Arbman, H. 1954. Hallands Historia del 1. Halmstad.
- Artelius, T. 2000. Bortglömda föreställningar. Begravningsritual och begravningsplats i halländsk yngre järnålder. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska Undersökningar Skrifter 36. Kungäbacka.
- Artelius, T. & Nordin, P. med bidrag av Rosén, C. Stavkyrka, gravar och skeppssättning. UV Väst Rapport 2007:11. Riksantikvarieämbetet. Mölndal.
- Bexell, S.P. 1931. Hallands Historia och Beskrivning. Halmstad.
- Gerdin, A-L. 1994. Boplatlämningar i Vallda socken – arkeologisk för- och slutundersökning av fornlämning 259, Vallda socken, Halland. UV Väst Rapport 1994:41. Riksantikvarieämbetet. Kungäbacka.
- Lundqvist, L. & Schaller Åhrberg, E. 1998. Med kunglig utsikt. Varla under järnålder och tidig medeltid. Arkeologiska resultat UV Väst Rapport 1997:26. Riksantikvarieämbetet. Mölndal.
- Nordin, P. 2008 Ett gårdsläge med rötter i äldre förromersk järnålder – Förhistoriska boplatlämningar och sentida odlingsrösen. UV Väst Rapport 2008:21. Riksantikvarieämbetet. Mölndal.
- Nordin, P. 2009. Förhistorisk boplat och stensättning invid Ysbys Svartemosse. UV Väst Rapport 2009:9. Riksantikvarieämbetet. Mölndal.
- Strömberg, B. 2001. Spår av boplatser i Vallda socken. UV Väst Rapport 2001:2. Riksantikvarieämbetet. Kungäbacka.
- Strömberg, B. 2005. Gravplats – gravfält, Platser att skapa minnen vid – Platser att minnas. Gotarc Series B. Gothenburg Archaeological Theses No. 42.
- Rosén, C. 2008. Ett medeltida hus i Vallda. UV Väst Rapport 2008:12. Riksantikvarieämbetet. Mölndal.
- Ängeby, G. 2004 Vallda Trekant – boplat från neolitikum och äldre järnålder. UV Väst Rapport 2004:28. Riksantikvarieämbetet. Mölndal.
- Ängeby, G. 2007. Ett nyupptäckt gravfält i Vallda. UV Väst Rapport 2007:24. Riksantikvarieämbetet. Mölndal.

Muntlig källa

Tore Artelius, UV Väst, Mölndal.

Administrativa uppgifter

Riksantikvarieämbetets dnr: 422-1141-2009.

Länsstyrelsens dnr: 431-3822-09.

Riksantikvarieämbetets projektnummer: 11334.

Intrasisprojekt: V2009:013.

Undersökningstid: 18–28 maj 2009, 6–9 juni, 2009, 15 oktober 2009.

Projektgrupp: Petra Nordin (projektledare), Tore Artelius (faktaansvarig), Johannes Nieminen, Birgitta Andersson (praktiserande masterstudent), Kalle Thorsberg (flintstudier), Christina Rosén (kartstudier) och Ulf Strucke (vedartsanalyser).

Underkonsulter: Ångströmlaboratoriet, Uppsala.

Exploateringsyta: 20 000 kvadratmeter.

Upptagen yta: 2100 kvadratmeter.

Läge: Fastighetskartan, blad 6B 5e.

Koordinatsystem: SWEREF 99.

Koordinater för undersökningens sydvästra hörn:

x 1274566,17 y 6379600,88.

Höjdsystem: RH 90.

Dokumentationshandlingar som förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), RAÄ, Stockholm: 1 profilritning i skala 1:20, 97 digitala färgfoton med Unr 4886:1–97.

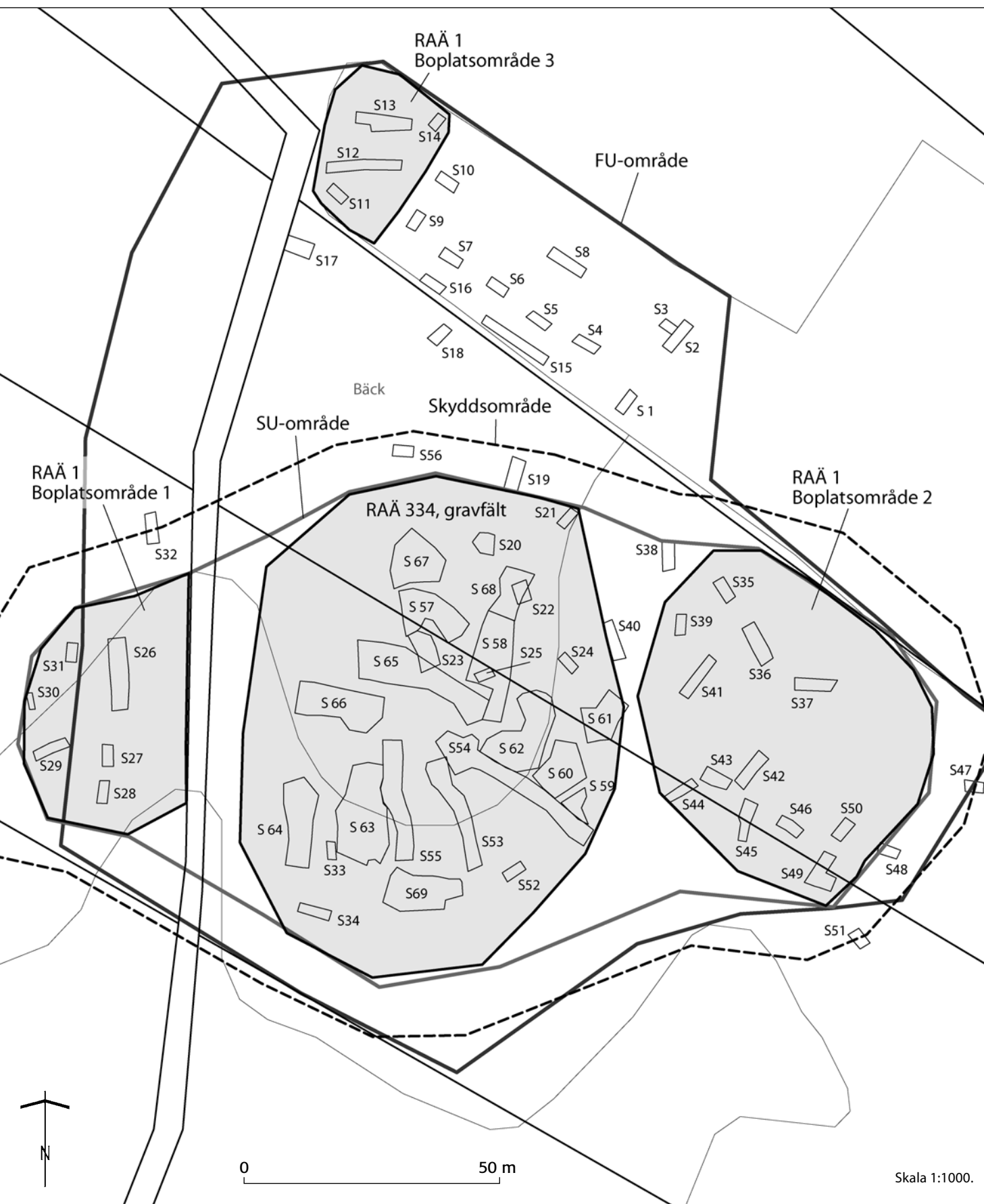
Digital dokumentation: förvaras på UV Väst. Shape-filer över gravmiljön och digitala foton av anläggningar finns att ladda hem från vår webbplats intill rapporten (http://www.arkeologiuv.se/cms/arkeologiuv/publikationer/rapporter/uv_vast/uv_vast_rapport_2009.html).

Fynd: fynd med Fnr 1–50.

Bilagor

Bilaga 1. Schaktplan och schaktbeskrivningar – Halland, Vallda socken, Ysby 3:26, Vallda 1 och 334

Id	Namn	Subklass	Längd (m)	Bredd (m)	Area m ²	Beskrivning	Anmärkning
201	S2	Schakt	6,75	2	13,5	0–0,3 lerig matjord 0,3– lera	
202	S3	Schakt	3	2	6	0–0,3 lerig matjord 0,3– lera	
203	S4	Schakt	5	2	10	0–0,2 lerig matjord 0,2– lera	
204	S5	Schakt	4,3	2	8,6	0–0,3 lerig matjord 0,3– lera	
205	S6	Schakt	4	2	8	0–0,35 lerig matjord 0,35– lera	
206	S7	Schakt	4,3	2	8,6	0–0,35 lerig matjord 0,35– lera	
207	S8	Schakt	8	2	16	0–0,25 lerig matjord 0,25– lera	
208	S9	Schakt	3,75	2	7,5	0–0,3 lerig matjord 0,3– lera	
209	S10	Schakt	4,3	2	8,6	0–0,25 lerig matjord 0,25– lera	
210	S11	Schakt	4	2	8	0–0,4 sandig matjord 0,4–0,5 sandig grå matjord med enstaka kolbitar 0,5– gul sand	
211	S12	Schakt	14,5	2	29	0–0,25 sandig matjord 0,25–0,4 grå sandig humus med spridda kolbitar fynd av keramik och flinta, kulturpåverkat lager 0,4– gul sand	
212	S13	Schakt	11	2,5	27,5	0–0,2 sandig matjord 0,2–0,3 grå sandig humus med spridda kolbitar, kulturpåverkat lager, två anläggningar med kol i ytan. Lagret finns endast i halva schaktet 0,3– gul sand	
214	S14	Schakt	3	2	6	0–0,2 sandig matjord 0,2 gul sand	Togs upp för att ta fram en härd
216	S17	Schakt	5,4	3	16,2	0–0,35 sandig matjord 0,35– gul sand	
217	S18	Schakt	4,3	2	8,6	0–0,25 matjord 0,25– lera (med ett fint grusigt skikt ovanpå)	
218	S19	Schakt	6,4	2,5	16	0–0,2 lerig matjord 0,2– sandinblandad lera	
219	S20	Schakt	4	3,5	14,5	0–0,1 grussvål 0,1– lera	
222	S21	Schakt	4	2	8	0–0,25 matjord 0,25 – lera	
223	S22	Schakt	4	3	12	0–0,25 lerig matjord 0,25 – lera	
224	S24	Schakt	4	2	8	0–0,2 matjord 0,2–0,3 grusig sandinblandad lera 0,3– lera	
225	S25	Schakt	3	2	6	0–0,2 lerinblandad matjord 0,2– lera	

Id	Namn	Subklass	Längd (m)	Bredd (m)	Area m²	Beskrivning	Anmärkning
226	S23	Schakt	8	4	32	0–0,2 matjord 0,2– sandinblandad lera	Schaktet togs upp invid fyra större kullvälda stenar som låg tillsammans. Utöver dem fanns två resta (på kant ställda) stenar i schaktet. De fyra lig-gande stenarna hade flyttats och lagts på en uppgrävd och igenfylld grop (gulbrun lera)
227	S28	Schakt	4,5	2	9	0–0,2 lerig matjord 0,2–0,4 lerinblandad sand 0,4– sand	
228	S27	Schakt	4,2	2	8,4	0–0,2 humös sand 0,2– grusig rödbrun sand	
229	S29	Schakt	7	2	14	0–0,2 lerig matjord 0,2– grusig rödbrun sand	
230	S26	Schakt	14	3,5	49	0–0,18 humös sand 0,18– grusig rödbrun sand	
238	S31	Schakt	3,7	2	7,4	0–0,2 sandig matjord 0,2– grusig rödbrun sand en anläggning.	
240	S30	Schakt	3,3	1	3,3	Påförda massor. Blågrå lera med snäckskal. Troligen dumpade rester från motorvägsbygget.	
241	S34	Schakt	6,3	2	12,6	0–0,2 sandig matjord 0,2–0,4 grusig sand 0,4–0,7 sand 0,7– lera	
242	S33	Schakt	3,5	2	7	0–0,3 sandig, steninblandad matjord 0,3–0,5 grusigt sandlager 0,5– lerinblandad sand	
243	S35	Schakt	4,7	2,2	10,34	0–0,25 sandig matjord 0,25– rödbrun grusig sand (störning i ena schaktkanten i NO)	
244	S36	Schakt	8	3	24	0–0,2 sandig matjord 0,2– rödbrun grusig sand	
252	S37	Schakt	8	2,5	20	0–0,25 sandig matjord 0,25– rödbrun grusig sand	
260	S38	Schakt	5,5	2	11	0–0,3 lerig matjord 0,3– lera	
261	S39	Schakt	4	2	8	0–0,3 sandig matjord 0,3– rödbrun grusig sand	
263	S40	Schakt	7,8	2	15,6	0–0,15 lerig matjord 0,15– lera (störning i delar av schaktet)	
264	S41	Schakt	9,3	2	18,6	0–0,25 sandig matjord 0,25– rödbrun grusig sand (störning i delar av schaktet)	
265	S42	Schakt	7,5	2,4	18	0–0,3 sandig matjord 0,3– gråbrun humös sand med inslag av kol och bränd lera, ett kulturpåverkat lager	
266	S43	Schakt	5,5	2,9	16	0–0,3 sandig matjord 0,3– gråbrun humös sand med inslag av kol och sot, kultur-påverkat lager	
267	S44	Schakt	6,5	2	13	Stört schakt	
269	S45	Schakt	8	2,5	20	0–0,25 lerig matjord 0,25– grå lerinblandad sand	
270	S46	Schakt	5	2	10	0–0,2 sandig matjord 0,2– grå lerinblandad sand	
271	S47	Schakt	4	2	8	0–0,15 lerig matjord 0,15– lera	

Id	Namn	Subklass	Längd (m)	Bredd (m)	Area m ²	Beskrivning	Anmärkning
272	S48	Schakt	4,3	2	8,6	0–0,2 lerig matjord 0,2–0,3 grå humös sand 0,3– lera	
273	S49	Schakt	10	2,5	25	0–0,2 sandig matjord 0,2–0,5 gråbrun humös sand med inslag av kol och bränd lera, kulturpåverkat lager	
274	S15	Schakt	14,75	2	29,5	0–0,25 lerig matjord 0,25–0,35 grå grusig sand 0,35– lera	
275	S16	Schakt	4,75	2	9,5	0–0,3 lerig matjord 0,3– lera	
276	S51	Schakt	3,75	2,3	8,6	0–0,3 sandig matjord 0,3– grågul sand	
278	S50	Schakt	4,3	2,3	9,9	0–0,2 lerig matjord 0,2–0,25 grå grusig sand 0,25– lera	
281	S52	Schakt	4	2	8	0–0,2 sandig matjord 0,2– rödbrun sand	
284	S53	Schakt	23	3	69	0–0,2 sandig matjord 0,2– rödbrun sand	
296	S54	Schakt	35	3,5	122,5	0–0,2 sandig matjord 0,2– sandinblandad lera	
349	S55	Schakt	24	3,3	79,2	0–0,2 sandig matjord 0,2– rödbrun sand	
350	S56	Schakt	4	2	8	0–0,2 lerig matjord 0,2– något sandinblandad lera	
375	S57	Schakt			81,5	0–0,2 sandinblandad matjord 0,2– sand	RAÄ 334, kompletterande FU
376	S58	Schakt			118	0–0,2 lerig matjord 0,2– sandinblandad lera	RAÄ 334, kompletterande FU
383	S59	Schakt			16	0–0,2 sandig matjord 0,2– sand	RAÄ 334, kompletterande FU
384	S60	Schakt			74	0–0,2 sandig matjord 0,2– sand, någon lerin- blandning	RAÄ 334, kompletterande FU
385	S61	Schakt			55,5	0–0,2 sandig matjord 0,2– sand, någon lerin- blandning	RAÄ 334, kompletterande FU
386	S62	Schakt			127,5	0–0,2 sandig matjord 0,2– sand, någon lerin- blandning	RAÄ 334, kompletterande FU
396	S63	Schakt			162,5	0–0,2 sandig matjord 0,2– sand	RAÄ 334, kompletterande FU
397	S64	Schakt			90	0–0,2 lerig matjord 0,2– sandinblandad lera	RAÄ 334, kompletterande FU
405	S65	Schakt			167	0–0,2 lerig matjord 0,2– sandinblandad lera	RAÄ 334, kompletterande FU
425	S66	Schakt			107	0–0,2 lerig matjord 0,2– sandinblandad lera	RAÄ 334, kompletterande FU
456	S67	Schakt			82	0–0,2 lerig matjord 0,2– sandinblandad lera	RAÄ 334, kompletterande FU
458	S68	Schakt			50	0–0,2 lerig matjord 0,2– sandinblandad lera	RAÄ 334, kompletterande FU
10002	S32	Schakt	6	2	12	Påförda massor. Blålera med snäckskal. Förmodligen i sam- band med motorvägsbygget.	
10045	S1	Schakt	3	2	6	0–0,35 lerig matjord 0,35– lera	
10065	S69	Schakt			92	0–0,25 sandig matjord 0,25– gulbrun sand	RAÄ 334, kompletterande FU

Bilaga 2. Anläggningslista – Halland, Vallda socken, Ysby 3:26, Vallda 1 och 334

Id	Anl.	Subklass	RAÄ	Storl. (m)	Form	Höjd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Fyllning	Sot	Kol
213	Härd		1	1,4x0,5	Oval			Härden är belägen invid en stor sten	Kolbitar och sot i ytan av anläggningen	x	x
215	Härd		1	0,5	Rund		0,2	Härdst i ett område med diffust kulturlager. I schakten närmast botten påträffades ett sandlager med enstaka kol, fragmentarisk keramik och kol- och sotkoncentrationer. A213 var kol- och sotkoncentration belägen invid en större sten. Storlek: 1,4x0,5 m i diameter	Svart sotig sand med kol. Snittad	x	x
220	Grav	Stensättning	334	3x2	Oval			Eventuell stensättning/grav? Skadad i söder av nedgrävning. Sten 0,2–0,4 m i diameter stora. Enskiktad packning	Sten och sand. Belägen på lera		
221	Grav	Stensättning	334	6	Rund			Graven upptäcktes vid utredningen, tyvärr något skadad i den nordöstra delen vid schaktningen. Den är oregelbundet rund, ca 6 m i diameter och består av en enskiktad stenpackning. Packningen utgörs av ca 0,25 m i diameter stora stenar, enstaka större som är ca 0,35–0,4 m i diameter ligger centralt i packningen	Sten och sand. Belägen på lera		
231	Kokgrop		1	1	Rund				Brun humös sand med inslag av kol och skörbränd sten i ytan		
232	Kokgrop		1	0,9	Rund				Brun humös sand med inslag av kol och skörbränd sten i ytan		
233	Kokgrop		1	0,7	Rund				Brun humös sand med inslag av kol och skörbränd sten i ytan		
234	Härd		1	0,3	Rund				Humös brun sand med inslag av kol och skörbränd sten i ytan	x	x
235	Härd		1	0,5	Rund			Ej grävd	Kol, sot och skörbränd sten i ytan	x	x
236	Grop		1	1,5x0,6	Oval				Brun humös sand i ytan		
239	Härd		1	0,7	Rund				Brun humös sand med inslag av kol i ytan		x
245	Stolphål		1	0,3	Rund				Brun humös sand i ytan		
246	Rädda		1	0,4x2	Oval				Brun humös sand		
247	Härd		1	0,7	Rund				Brun humös sand med inslag av kol, sot och skörbränd sten i ytan	x	x
248	Stolphål		1	0,3	Rund			Storlek och fyllning talar eventuellt för att det brunnna träet kan vara en brunnen stolpe i ett stolphål	Brun humös sand med inslag av kol, sot och skörbränd sten. Snittad	x	x
249	Härd		1	0,8	Rund		0,1		Brun humös sand med inslag av kol, sot och skörbränd sten	x	x
250	Stolphål		1	0,4	Rund				Brun humös sand		

Id	Anl.	Subklass	RAÄ	Storl. (m)	Form	Höjd (m)	Diup (m)	Beskrivning	Fyllning	Sot	Kol
251	Stolphål		1	0,3	Rund				Brun humös sand		
253	Grop		1	0,6	Rund				Brun humös sand		
254	Grop		1	0,7×0,6	Oval		0,08		Brun humös sand. Snittad. Lagerrest		
255	Grop		1	0,55×0,44	Oval				Brun humös sand		
256	Stolphål		1	0,2	Rund				Brun humös sand		
257	Stolphål		1	0,3	Rund				Brun humös sand		
258	Härd		1	0,5	Rund		0,13		Brun humös sand med inslag av kol, sot och skörbränd sten. Snittad	×	×
259	Härd		1	0,6	Rund				Brun humös sand med inslag av kol, sot och skörbränd sten	×	×
262	Grop		1	0,7	Rund				Mörkbrun humös sand		
268	Kulturlager		1	2,7×2,2 (i schaktet)	Rektangulär			Kulturlagret breder ut sig söder om boplatslämnningen, på en lägre avsats invid Svarte Mosse. I väster begränsas kulturlagret av åsen där gravfältet är beläget. Inget recent material i fyllningen. Flintmaterialet kan dateras till neolitikum och metallid. Utbredning totalt ca 15(Ö-V)×5(N-S) m	Kol- och sotbemängd humös sand med inslag av keramik, bränd lera och flintavslag	×	×
277	Koncentration av bränd lera		1	0,8	Rundad				K-lagerpåverkad humös sand med koncentration av bränd lera		×
279	Stolphål		1	0,3				Bränd stolpe?	Svartgrå humös sand med inslag av kol i ytan		×
280	Stolphål		1	0,25					Gråbrun humös sand		
283	Härd		1	0,7	Rund		0,1		Svart, sotig sand med kol och enstaka skörbrända stenar	×	×
285	Grop		1	0,4×1	Oval			En kruka och en järnslaggbit påträffades i ytan av anläggningen, som var ovalformad och fortsatte in i schaktanten. Trollig grop eller kanske ränna	Brun humös sand i ytan		
287	Härd		1	0,15	Rund			Kol- och sotkoncentration. Kan vara rest av härd		×	×
288	Stolphål/grop		1	0,4	Rund			Ej grävd	Brun, humös, lerinblandad sand		
289	Härd		1	0,8×0,5	Oval			Härden är belägen invid ett brätte runt ett uppstickande berg	Brun lerinblandad, humös sand med sot och kol i ytan	×	×
291	Härd		1					Ej grävd. Invid härden påträffades keramik			
295	Stenpackning	Brätte	334	0,3	Rundad			I den norra delen utgör stenpackningen (0,2–0,25 m stora stenar) ett brätte runt ett uppstickande berg. I stenpackningens yta påträffades keramik (bottenfragment). Berget med brättet är beläget ungefär i mitten av schaktet. Sydväst om schaktet ses en storstenpackning, som består av i ytan 0,3–0,4 m i diameter stora stenar. Förmållandet mellan brättet och den övriga packningen är inte utredd. Kan vara två anläggningar	Humös sand och sten		

Id	Anl.	Subklass	RAÄ	Storl. (m)	Form	Höjd (m)	Diup (m)	Beskrivning	Fyllning	Sot	Kol
299	Grav	Rest sten invid en sten- sättning.	334	2,7 m i diameter	Rundad kvadratisk stenpackning	0,15		Graven är belägen på en sandig ås, orienterad i N-S riktning. Den resta stenen, som är rektangulär (?) i formen ligger vält över en stensättning som är 2,7 m stor och rundad kvadratisk. Stensättning består av en enskiktad stenpackning med 0,3 m i diameter stora stenar. Den fallna stenen har stått i en grop belägen vid stensättningens norra kant. Runt packningen står en ring med resta kantställda stenar, ca 0,8 m höga. Två gravar eller en?	Stenar i den centrala stenpack- ningen är cirka 0,3 m i diameter stora. Resta kantställda stenar runt om är ungefär 0,8 m höga		
306	Stenpackning	Grav?	334	3x2	Oregelbundet rund			Stora resta stenar står kantställda runt stenpack- ningen. Grav?	Stenar i storleken 0,25–0,4 m i diameter i packningen		
307	Stenpackning	Grav?	334	6x6	Rundad			Stenpackning ev. runt berg (något osäkert). Troligtvis ingår packningen i en gravfältsmiljö. Packningen består av runda stenar som är 0,4– 0,5 m stora. I schaktet upptar stenpackningen en yta av 2,5x6 m, men dess fulla utbredning är troligtvis cirka 6 m i diameter stor			
308	Kol- och sot- koncentration		334	0,3				Kol- och sotkoncentration. Ej grävd	Kol och sot i humös lerig sand	x	x
313	Stenpackning		334	6x3	Oregel- bunden			Stenpackningen är enskiktad och består av stora stenar, 0,3–0,4 m i diameter	Består av stenar i storleken 0,3–0,4 m i diameter		
316	Grav	Rest sten invid en sten- sättning	334	2,7	Rundad	0,3		En rest (vält) sten ligger över en stenpackning (A316), som är ca 2,7 m i diameter och rundad kvadratisk. En mindre stenpackning (0,2 m i dia- meter stora stenar) ligger centralt i stensättningen och omges av 0,3 m i diameter stora stenar. Runt stenpackningen står 0,6–0,7 m höga stenar resta. Trolig grav	Stenar i storleken 0,2 m i diameter		
324	Stenpackning	Grav?	334	1,5x2,5	Oval			En stenpackning var belägen i den västra delen av schaktet. Runt packningen står flera resta stenar. Hela packningen ej framtagna vid FU	Stenar i storleken 0,25–0,4 m i diameter		
329	Stenpackning		334	3x4	Rundad			Stenpackningen ligger runt ett uppstickande berg i den sydvästra delen av schaktet. Stenarna är 0,3– 0,4 m i diameter stora. Två fragment av keramik påträffades i anslutning till stenpackningen. Större stenar, som kan ingå i en konstruktion (ca 0,5–0,6 m höga) är inmätta med 1A-punkter	Stenar i storleken 0,3–0,4 m i diameter		
343	Stenpackning		334	3,5	Rundad			Stenpackningen utgör troligtvis en anläggning. Några stenar synliga i ytan. Ej schaktat område. Invid ett stenblock			
362	Grav	Stensättning	334	5,5	Rund	0,2		En rund stensättning med flerskiktad packning, bestående av 0,2–0,6 m stora stenar. Ställvis mycket tät packning. Belägen i krönläge. Ej helt framsad utan endast avgränsad	0,2–0,6 m i diameter stora stenar		

Id	Anl.	Subklass	RAÄ	Storl. (m)	Form	Höjd (m)	Diup (m)	Beskrivning	Fyllning	Sot	Kol
365	Grav	Stensättning	334	1,5	Rund	0,15		Enskiktad stenpackning som består av 0,2–0,5 m i diameter stora stenar	0,2–0,5 m i diameter stora stenar		
368	Härdrest		1	0,7	Rund			Gråsvart lerinblandad sand med inslag av kol.			
379	Stenkrets	Stenkrets	334	5,5×4,5	Rektangulär			Konstruktion med kantställda stenar och klumpstenar. Troligt område för grav. Formen svår att säga något om, måste rensas fram. Cirka 4,5×5,5 m stor. Klumpstenarna är 0,3–0,7 m i diameter. Ingen småstenpackning	Stenar 0,3–0,7 m		
403	Härd		334	0,4					Kol och sotbemängd sand		
423	Grop/stenlyft?		334	1	Rektangulär			En kvadratisk sten (1×1 m) ligger invid gropen, som är stensködd. Kan stenen ha stått i gropen?	Stenskoning och lerinblandad sand		
429	Kol- och sot-koncentration		334	0,3	Rund			Sot och kol i ytan. Härd eller stolphälsrest?		×	×
437	Kol- och sot-koncentration		334	0,3	Rund			Sot och kol i ytan. Härd eller stolphälsrest?		×	×
438	Kol- och sot-koncentration		334	0,3	Rund			Sot och kol i ytan. Härd eller stolphälsrest?		×	×
439	Kol- och sot-koncentration		334	0,3	Rund			Sot och kol i ytan. Härd eller stolphälsrest?		×	×
440	Kol- och sot-koncentration		334	0,3	Rund			Sot och kol i ytan. Härd eller stolphälsrest?		×	×
443	Grav	Stensättning	334	5×3	Oval	0,2		Stora stenar i kanterna (större än 0,5 m i diameter). Innanför dessa en flerskiktad packning som består av 0,1–0,5 m stora stenar. Endast avgränsad, ej framrensad	Stenar i storleken 0,1–0,5 m i diameter		
454	Stenpackning	Stenpackning	334	2,5	Rund			Rundad och fint lagd småstenpackning i stensättning. Småstenpackning 0,15–0,25 m stora stenar. Egen anl alternativt sekundär anläggning i graven A443. En stor vält sten är belägen invid packningen	Stenar i storleken 0,15–0,2 m i diameter		
455	Stenpackning	Stenpackning	334	1,7	Kvadratisk				Stenar i storleken 0,15–0,25 m i diameter		
457	Grav	Stensättning	334	1,5	Rundad	0,15		Invid stensättning 362. Enskiktad stenpackning som består av 0,2–0,5 m stora stenar.	Stenar i storleken 0,2–0,5 m i diameter		
600	Grav	Stensättning	334	16×3	Spetsoval			I söder avgränsad mot stensättning 601 av kantställda stenar. Ingen inre packning. Skeppsformad stensättning. Klart avgränsad mot norr, där ett lerinblandad grusig stenfri sand vidtar	Större, kantställda stenar, ca 0,5 m i diameter stora		
601	Grav	Stensättning	334	5	Rundad	0,5		Högljnkande stensättning. Flera skikt stenar i graven och tät packning. Relativt brant kant mot öst. Sten 0,15–0,4 stora. Ej helt framrensad, men avgränsad åt söder av ett FU-schakt	Stenar i storleken 0,1–0,4 m i diameter		

Id	Anl.	Subklass	RAÄ	Storl. (m)	Form	Höjd (m)	Diup (m)	Beskrivning	Fyllning	Sot	Kol
602	Grav	Stenkrets	334	4x6	Rektangulär			Stenarna (0,4–1 m stora) bildar rader och utgör en rektangulär konstruktion. Några av stenarna är ställda. Två stenar återfinns centralt i rektangeln. Ingen inre packning i kretsen	Cirka 10 stenar ingår i kretsen		
603	Grav	Stensättning	334	4	Rund	0,3		Stensättning belägen på den s delen av gravfältet, invid Svartemosse. Något välvd. Flerskiktad packning som består av 0,2–0,5 m stora stenar. Kantkedja synlig i norr	Stenar i storleken 0,2–0,5 m i diameter		
604	Grav	Stensättning	334	2	Rund	0,1		Något gles packning som består av 0,2–0,5 m stora stenar	Stenar i storleken 0,2–0,5 m i diameter		
605	Stenpackning	Grav?	334	8x5	Oregelbunden			Sten 0,2–0,5 m i diameter stora. Enskiktad. Stenpackning runt berg i dagen. Packningen ligger troligtvis runt hela berget. Fynd av keramik i packningen	Humös sand och sten		
606	Stenpackning	Grav?	334	1,5	Rund			Rund, enskiktad packning nedanför berg. Sten 0,3–0,6 m i diameter stora. Grav?	Stenar i storleken 0,3–0,6 m i diameter		
10006	Grop/stenlyft?		334	0,6	Oval			Ej grävd ännu men det stod helt klart i fält att den omkullfallna rektangulära stenen (T298) har stått rest i gropan	Samband med T298 och A299		
10073	Stenkrets		334	6x4	Rektangulär			8–10 resta stenar/klumpstenar omger ett kullfallet kvadratisk stenblock som är 1x1 m stort. Det kvadratiske blocket har troligtvis stått rest i den närbelägna och stenskodda gropan A423	Samband med T410 och grop A423		
428	Grav	Rest sten	334	1,5x0,40	Rundad			Omkullfallen sten som troligtvis stått rest och markerat en grav (T428)			

Bilaga 3. Fyndlista – Halland, Vallda socken, Ysby 3:26, Vallda 1 och 334

Fnr	Material	Sakord	Antal	Anmärkning	Schakt	Ark. obj. (Kontext)	Fyndenh. (Kontext)	Fornl.	Boplatssområde
1	Keramik	Kärl	1	Mynning	54		309	334	
2	Järn	Slagg	1		53	285	10005	334	
3	Keramik	Kärl	1	Bottenfragment	53	295	293	334	
4	Keramik	Kärl	2	Fragment	13			1	3
5	Keramik	Kärl	4	Fragment	45			1	2
6	Bränd lera		21	Ej rundnött	49	277	10024	1	2
7	Keramik	Kärl	13	Kulturlager	49	277	10026	1	2
8	Keramik	Kärl	3	Fragment	12			1	3
9	Keramik	Kärl	1	Fragment	53		290	334	
10	Keramik	Kärl	1	Fragment	37			1	2
11	Keramik	Kärl	1	Fragment	53		292	334	
12	Keramik	Kärl	4	Fragment	61		361	334	
13	Keramik	Kärl	1	Fragment		605	615	334	
14	Keramik	Kärl	4	Fragment	42			1	2
15	Keramik	Kärl	1	Fragment	55		331	334	
16	Keramik	Kärl	85	Fragmenterat	53		286	334	
17	Bergart	Knacksten	1		62	600	10070	334	
18	Flinta	Avslag	1		8		10049	1	3
19	Flinta	Avslag/avfall	8		8		10049	1	3
20	Flinta	Avslag	2	Med retusch	10		10050	1	3
21	Flinta	Avslag/avfall	11		10		10050	1	3
22	Flinta	Avslag	1	Neolitiskt	45		10021	1	2
23	Flinta	Avslag	2		45		10021	1	2
24	Flinta	Avslag/avfall	6	Övrigt slagen	45		10021	1	2
25	Flinta	Avslag	1	Yxavslag, slipad yxa		277	10022	1	2
26	Flinta	Avslag	3			277	10022	1	2
27	Flinta	Avslag/avfall	10	Övrigt slagen		277	10022	1	2
28	Flinta	Avslag/avfall	4	Övrigt slagen	54		314	334	
29	Kvarts	Avslag/avfall	1			277	10023	1	2
30	Flinta	Avslag	1		53		292	334	
31	Flinta	Avslag/avfall	2	Övrigt slagen	53		292	334	
32	Flinta	Avslag/avfall	1	Övrigt slagen	6		10034	1	3
33	Flinta	Avslag/avfall	5	Övrigt slagen, en i tre delar	43		10035	1	2
34	Bergart	Knacksten	1		13		10036	1	3
35	Flinta	Avslag	3		13		10036	1	3
36	Flinta	Avslag/avfall	17		13		10036	1	3
37	Flinta	Avslag	1	Med retusch	53		10038	334	

Fnr	Material	Sakord	Antal	Anmärkning	Schakt	Ark. obj. (Kontext)	Fyndenh. (Kontext)	Fornl.	Boplatssområde
38	Flinta	Avslag	2	Ett metall	53		10038	334	
39	Flinta	Avslag/avfall	2	Övrigt slagen	53		10038	334	
40	Flinta	Avslag/avfall	4	Övrigt slagen	34		10039	334	
41	Flinta	Avslag/avfall	8	Övrigt slagen	50		10040	1	2
42	Flinta	Avslag/avfall	15	Övrigt slagen	5		10047	1	3
43	Flinta	Avslag	1	Med inhak	1		10046	1	3
44	Flinta	Avslag	1		1		10046	1	3
45	Flinta	Avslag/avfall	14	Övrigt slagen	1		10046	1	3
46	Flinta	Avslag/avfall	5	Övrigt slagen	4		10044	1	3
47	Flinta	Avslag	2	Neolitiska	42			1	2
48	Flinta	Avslag/avfall	16	Eventuellt två metallavslag	42		10043	1	2
49	Flinta	Avslag	4		12		10041	1	3
50	Flinta	Avslag/avfall	10	Övrigt slagen	12		10041	1	3
51	Flinta	Avslag	1	Med retusch	37		10055	1	2
52	Flinta	Avslag	1		37		10055	1	2
53	Flinta	Avslag/avfall	9	Övrigt slagen	37		10055	1	2
54	Flinta	Avslag/avfall	5	Övrigt slagen	24		10054	334	
55	Flinta	Avslag/avfall	10	Övrigt slagen	16		10053	1	3
56	Flinta	Avslag	2		25		10057	334	
57	Flinta	Avslag/avfall	5	Övrigt slagen	25		10057	334	
58	Flinta	Avslag/avfall	4	Övrigt slagen, en neolitisk	55		10063	334	
59	Flinta	Avslag	2		41		10061	1	2
60	Flinta	Avslag/avfall	17	Övrigt slagen	41		10061	1	2
61	Flinta	Avslag	2		46		10062	1	2
62	Flinta	Avslag/avfall	2	Övrigt slagen	46		10062	1	2
63	Flinta	Avslag	1	Med inhak	39		10060	1	2
64	Flinta	Avslag	1		39		10060	1	2
65	Flinta	Avslag/avfall	4	Övrigt slagen	39		10060	1	2
66	Flinta	Avslag/avfall	4	Övrigt slagen	33		10059	334	
67	Flinta	Kärna	1	Övrig	26		10058	1	1
68	Flinta	Avslag	3		26		10058	1	1
69	Flinta	Avslag/avfall	12	Övrigt slagen	26		10058	1	1
70	Flinta	Avslag	2		7		10048	1	3
71	Flinta	Avslag/avfall	3	Övrigt slagen, två av dem me- tallslagna	7		10048	1	3
72	Flinta	Avslag/avfall	8	Övrigt slagen	54		10067	334	
73	Flinta	Avslag/avfall	32	Övrigt slagen	15		10056	1	3
74	Flinta	Avslag	1	Med inhak	15		10056	1	3
75	Flinta	Avslag/avfall	14	Övrigt slagen	53	295	10068	334	

Fnr	Material	Sakord	Antal	Anmärkning	Schakt	Ark. obj. (Kontext)	Fyndenh. (Kontext)	Fornl.	Boplatsområde
76	Flinta	Avslag	12	Metallslaget	53	295	10068	334	
77	Flinta	Avslag/avfall	7	Övrigt slagen	11		10051	1	3
78	Flinta	Avslag/avfall	5	Övrigt slagen	69		10066	334	
79	Flinta	Avslag	3		69		10066	334	
80	Flinta	Avslag/avfall	9	Övrigt slagen	62		10069	334	
81	Flinta	Avslag/avfall	5	Övrigt slagen	14		10052	1	3

Bilaga 4. Vedartsanalys – Halland, Vallda socken, Ysby 3:26, Vallda 1 och 334

Analysprotokoll

Landskap: Halland

Socken: Vallda

Fastighet: Ysby 3:26 m fl

RAÄ nr: 1

Kategori: Boplats

AnalysId: 7866

Anläggning: 215 Hård

Provnr: ID 10009 KP 4

Vikt (g): 0,1

Analyserad vikt (g): 0,1

Fragment: 9

Analyserat antal: 9

Art: Lind

Antal: 9

Material: Träkol

Kommentar:

AnalysId: 7869

Anläggning: 235 Hård

Provnr: ID 10010 KP 5

Vikt (g): 0,1

Analyserad vikt (g): 0,1

Fragment: 7

Analyserat antal: 7

Art: Hassel

Antal: 7

Material: Träkol

Kommentar: Ung kvist.

AnalysId: 7870

Anläggning: 249 Hård

Provnr: ID 10011 KP 6

Vikt (g): 0,1

Analyserad vikt (g): 0,1

Fragment: 2

Analyserat antal: 2

Art: Hassel

Antal: 2

Material: Träkol

Kommentar: Ung kvist eller stam.

AnalysId: 7868

Anläggning: 258 Hård

Provnr: ID 10012 KP 7

Vikt (g): 0,4

Analyserad vikt (g): 0,4

Fragment: 6

Analyserat antal: 6

Art: Hassel

Antal: 1

Material: Träkol

Kommentar: Ung kvist . Lämplig för datering.

Art: Pomoideae

Antal: 5

Material: Träkol

Kommentar: Ej tillvaratagen

AnalysId: 7867

Anläggning: 283 Hård

Provnr: ID 10008 KP 3

Vikt (g): 0,9

Analyserad vikt (g): 0,9

Fragment: 5

Analyserat antal: 5

Art: Björk

Antal: 5

Material: Träkol

Kommentar:

AnalysId:	7872		
Anläggning:	289 Hård	Provnr:	ID 10003 KP 1
Vikt (g):	0,2	Analyserad vikt (g):	0,2
Fragment:	5	Analyserat antal:	5
Art:	Lind	Antal:	5
Material:	Träkol		
Kommentar:			
AnalysId:	7871		
Anläggning:	289 Hård	Provnr:	ID 10004 KP 2
Vikt (g):	2,4	Analyserad vikt (g):	2,4
Fragment:	5	Analyserat antal:	5
Art:	Björk	Antal:	5
Material:	Träkol		
Kommentar:	Inre stamdelar.		

Bilaga 5. ^{14}C -dateringar – Halland, Vallda socken, Ysby 3:26, Vallda 1

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsala 2009-08-21

Petra Nordin
RAÄ, AU Väst
Kvarnbygatan 12
431 34 MÖLNDAL

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Halland.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns, det tvättade och intorkade materialet surgjort till pH 4, till CO_2 -gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytiskreaktion.

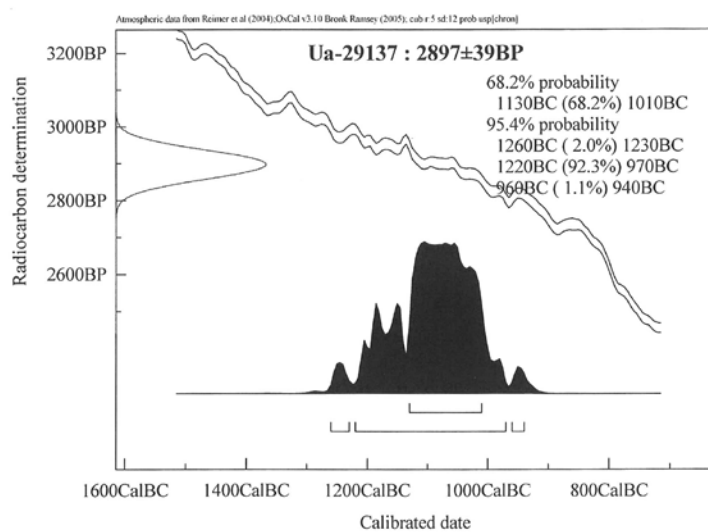
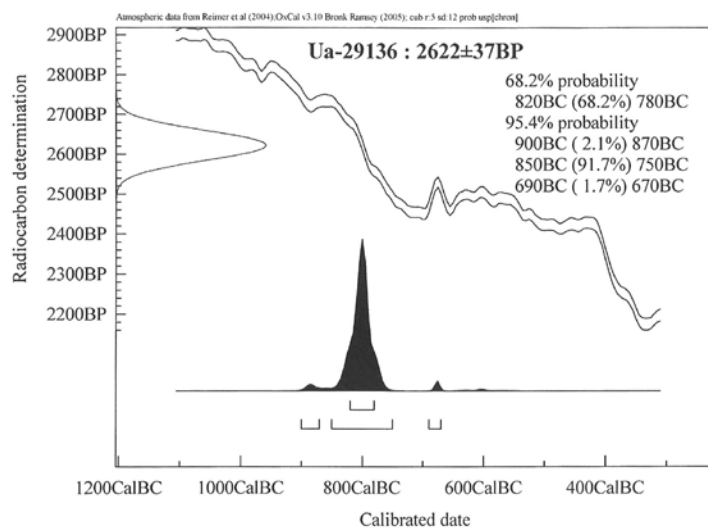
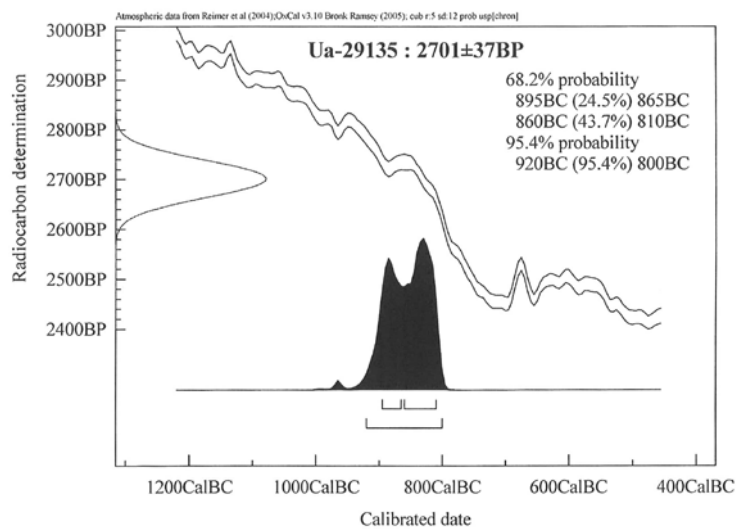
I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

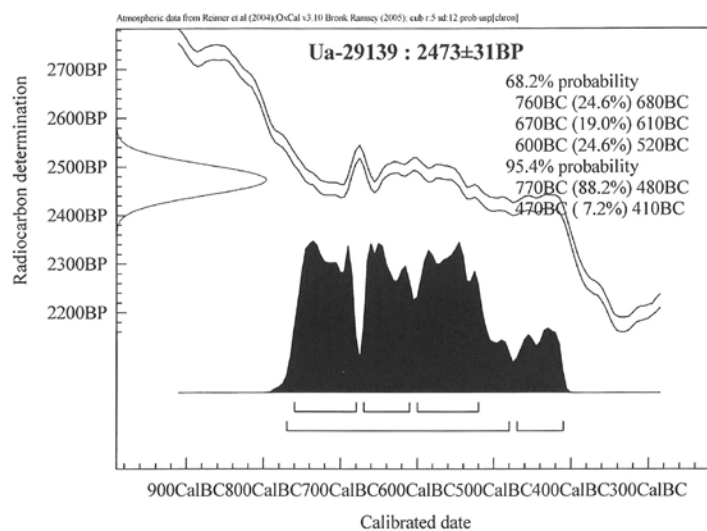
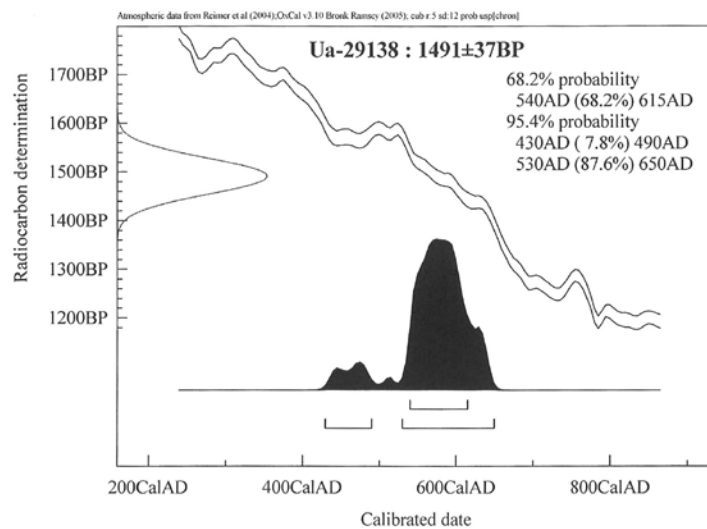
RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}$ ‰ PDB	^{14}C ålder BP
Ua-29135	Vallda RAÄ 1, A 215, ID 10009, KP 4	-25,6	2 701 ± 37
Ua-29136	Vallda RAÄ 1, A 235, ID 10010, KP 5	-25,6	2 622 ± 37
Ua-29137	Vallda RAÄ 1, A 249, ID 10011, KP 6	-25,8	2 897 ± 39
Ua-29138	Vallda RAÄ 1, A 258, ID 10012, KP 7	-26,7	1 491 ± 37
Ua-29139	Vallda RAÄ 1, A 283, ID 10008, KP 3	-25,5	2 473 ± 31

Med vänlig hälsning

Göran Possnert/Maud Söderman

Figurförteckning

Fig. 1. Utsnitt ur GSD-Sverigekartan med undersökningsplatsen angiven.....	4
Fig. 2. Utsnitt ur Blå kartan blad 61 Göteborg med undersökningsplatsen markerad. Skala 1:100 000.	6
Fig. 3. Utsnitt ur Fastighetskartan, blad 6B 5e med förundersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.	7
Fig. 4. Utsnitt ur FMIS. Området med de aktuella fornlämningarna är inringat, och RAÄ 334 är markerad med orange prick. Norr är uppåt. Ej skalenlig.	9
Fig. 5. Schaktplan med gravfältsmiljö och boplatsoområde 1–3. Skala 1:1000.	12
Fig. 6. På bilden syns en tidigare rest sten (T298). Stenen ligger på stensättningen A299 som i sin tur är omgiven av kantställda klumpstenar. Foto: Petra Nordin.	13
Fig. 7. Anläggningsplan över gravfältet. Skala 1:500.	14
Fig. 8. Vy från sydväst över stensättningarna A362, A365, A457 och A221 på åsens krön. Till höger i bild syns den omkullfallna resta stenen T363. Foto: Johannes Nieminen.	15
Fig. 9. Foto från söder på kull- fallna stenen T323 i stensättningen A316. Foto: Petra Nordin.	17
Fig. 10. Stensättning A443 med stenpackningen A454 till höger i bild. Foto: Petra Nordin.	17
Fig. 11. Åsen mot sydväst och den spetsovala stensättningen. Foto: Johannes Nieminen.	17
Fig. 12. Vy från nordväst mot våtmarken Svartemosse. I förgrunden syns den något välvdä stensättningen A603. I bakgrunden skymtar den mindre stensättningen A604. Foto: Petra Nordin.	19
Fig. 13. Den kullfallna stenen T428 invid kolfärgningen A429. Foto: Petra Nordin.	19
Fig. 14. Stenkretsen A379. Foto: Petra Nordin.	19
Fig. 15. Stenkretsen A602. Foto: Petra Nordin.	20
Fig. 16. Det kvadratiske stenblocket T410 invid en stensködd grop (A423). Det är troligt att stenen har stått rest i gropen. Foto: Birgitta Andersson.	21
Fig. 17. Delar av stenpackningen A313. Foto från norr: Petra Nordin.	21
Fig. 18. Stenpackningen A324. Foto: Petra Nordin.	21
Fig. 19. Stenpackningen A606. Anläggningen är belägen nedanför åsen i sydost. Foto: Petra Nordin.	22
Fig. 20. Schaktplan som visar boplatsoområde 1–3. De daterade anläggningarna är markerade på planen. Skala 1:1000.	24
Fig. 21. Vy över åsen med gravfältet och boplatsoområde 1–2. I förgrunden pågår arbetet med att staka ut ett skyddsområde runt fornlämningarna. Foto: Johannes Nieminen.	26
Fig. 22. Plan över fornlämningsområdet som omges av ett tio meter brett skyddsområde. Skala 1:2000.	27

Nyupptäckt gravfält i Kungsbacka

På uppdrag av Kungsbacka Lastbilscentral och enligt beslut fattat av länsstyrelsen i Hallands län har Riksantikvarieämbetets arkeologiska uppdragsverksamhet, UV, utfört en arkeologisk förundersökning och kompletterande förundersökning vid Klovsten i Kungsbacka kommun. Vid undersökningen återupptäcktes och avgränsades ett gravfält (RAÄ 334) samt boplatslämningar (RAÄ 1). Gravplatsen har sannolikt brukats under äldre och yngre järnålder. I området med boplatsspår fanns härdar som daterats till brons- och järnålder samt ett fyndmaterial i flinta från neolitikum och metalltid.